

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

DANES
PRILOGA

»POGOVORI 64«

Četrtek, 9. aprila 1964
Št. 14, leto XXII

V OKVIRU

Delavci so se v podjetju sprli in se razdelili na dva tabora. Mlajši so na sestanku sindikalne podružnice povedali precej pikrih na »račun kadrovske politike«. Iz podjetja hodijo namreč že nekaj let na specializacijo v inozemstvo samo starejši delavci.

Vendar »mladi« niso načeli tega zaradi zavisti. Pač pa zato, ker jim »starejši«, ko se vrnejo v podjetje, svojega znanja nočejo posredovati. Pred dvema letoma, pa tudi lani, so zahtevali, naj bi v podjetju organizirali v prostem času tečaje, ki bi jih vodili tisti, ki so bili na specializaciji. Ničesar niso dosegli. Sedaj pa je njihova potrpežljivost pojenjala in starejšim očita, da ljubosumno skrivajo znanje za svojo osebno korist.

Spor pa ima korenine tudi drugod. O tem, kdo bo šel na strokovno izpopolnjevanje, nikoli ni odločil kolektiv, niti samoupravni organi. Pravico do odločanja o teh stvareh si je vzel direktor. Tako delavci za »specializanta« zvedo šele takrat, ko je ta že odpotoval.

Kaj čudno pojmovanje delavskega samoupravljanja je v tem kolektivu, ki šteje okrog trideset delavcev. Ali pomen delavskega samoupravljanja kot činitelja produktivnosti ni v tem, da tudi odločitve glede kadrovske politike prenese na samoupravne organe, na kolektiv kot

ZAVRTE PERSPEKTIVE

celoto? Kako se potlej v takem kolektivu uveljavljajo prizadevanja za boljšo organizacijo dela, racionalnejše izkoriščanje proizvodnih zmogljivosti, izpopolnjevanje strokovnega znanja itd., kar vse je za hitro rast produktivnosti dela odločilno?

Mladih delavcev strokovno ne usposablja, jih ne upoštevajo, njihove besede prav nič ne zaležejo. Kritizirali so delovno disciplino starejših, pa se je spor samo še bolj zaostрил. Dokazujejo, da je sistem nagrajevanja destimulativen, kajti če neko preveč preseže normo, od tega ne dobi dohodka. Zato delavci v podjetju prenehajo z delom, ko so izpolnili normo in čakajo, da mine »šiht«. Potem pa pridejo popoldne in delajo nadure ter si tako zvišujejo osebni dohodek.

Mlajši delavci pravijo, da bi ob pravilni stimulaciji in če bi zaostрили disciplino tudi za starejše, zmogli vse delo v rednem delovnem času. Tako pa so z naročili v velikem zaostanku.

Tega primera ne bi navajali na tem mestu, če bi bil zgolj osamljen primer. Toda tudi izkušnje iz številnih drugih delovnih organizacij kažejo, da smo pri nas s sistemom nagrajevanja po delu marsikomu zaprli perspektivo za nadaljnje napredovanje, marsikdo je v takih pogojih postal malodušen za gospodarjenje in samoupravljanje. Sistem fiksnih dohodkov, protežiranje zgolj starejših delavcev, ki zasedajo ključna delovna mesta, povzroča tudi številne fluktuacije, kajti nekateri mladi proizvajalci so spoznali, da nimajo možnosti napredovanja in uveljavljanja svojih sposobnosti, dokler njihovi predpostavljeni ne gredo v pokoj.

Verjetno bi prav zaradi takih primerov kazalo znova oživiti razprave o reelekciji vodilnih kadrov, ki smo jih začeli, a ne dokončali.

PRED VI. OBČNIM ZBOROM RS ZSS

Produktivnost, notranji odnosi, delitev dohodka po delu

Pred VI. občnim zborom Republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije je naše uredništvo zaprosilo predsednika sveta Franca Popita, da je odgovoril na nekaj vprašanj

VPRAŠANJE: Delitev med družbo, komuno in delovno organizacijo bo verjetno morala doživeti spremembe v korist komun in delovnih organizacij. V vsakodnevni praksi lahko zasledimo čedalje več primerov, ko delovne organizacije, ki prizadevno gospodarijo, nimajo dovolj sredstev za primerne osebne dohodke in razširjeno reprodukcijo. Tudi komunam smo dali obilo pristojnosti, nismo pa jim dali dovolj sredstev, da bi te naloge lahko izvrševale. Bo občni zbor razpravljal o teh problemih?

ODGOVOR: Prvič, mislim, da bomo morali hitreje uvajati tak sistem formiranja dohodkov komun, ki se bo čim bolj približal ustavnemu principu, ki pravi, da naj bodo dohodki teritorialno-upravnih skupnosti odvisni:

a) od gospodarskega potenciala komun, tj. od obsega gospodarske aktivnosti in materialnega položaja delovnih organizacij na njenem teritoriju;

b) od višine in gibanja produktivnosti dela vseh delovnih ljudi na področju komun.

Drugič, dohodki vseh upravnih-teritorialnih enot bi potemtakem morali nihan. Le-ti bi se mogli biti fiksni, gibali bi se navzgor ali navzdol, odvisno pač od večje ali manjše produktivnosti dela delovnih ljudi in od boljših ali slabših rezultatov gospodarjenja, podobno kot je dohodek proizvajalca višji ali nižji od njegove osebne storilnosti in rezultatov poslovanja delovne organizacije.

Tretjič, delitev tako ustvarjenih dohodkov med federacijo, republiko, komuno in delovno organizacijo pa bo še naprej stvar političnih odločitev. Mislim pa, da bo nujno treba razmisliti tudi o tem, da komun vedno bolj postaja odgovorna za razvoj tistih področij, ki so neposredno povezana s standardom delovnih ljudi, delovna organizacija pa bo, vsaj tako pričakujemo, dobivala vse večji in večji vpliv na enostavno in razširjeno reprodukcijo.

VPRAŠANJE: Pobudo za odpravo mesečnih osebnih dohodkov izpod 25.000 dinarjev na mesec so nekateri označili kot

socialno akcijo. Prav gotovo ta pobuda vsebuje tudi socialne motive, vprašanje pa je, če naj bodo zato tudi rešitve socialne?

ODGOVOR: Mislim, da je odveč diskusija, ali je akcija za odpravo mesečnih dohodkov izpod 25.000 din socialna ali ekonomska akcija. Gre za to, da skozi povečan materialni interes proizvajalcev samih v delovnih organizacijah odpravimo čim hitreje vse vzroke, ki zavirajo hitrejšo rast dohodkov vseh zaposlenih, ne samo tistih, ki ne prejema niti 25.000 dinarjev.

VPRAŠANJE: Z naraščanjem cen je resno ogrožen standard delovnih ljudi. Katere trenutne in katere daljnosežne ukrepe bo potrebno podvzeti, da bo standard delovnih ljudi lahko rasel skladno s produktivnostjo?

ODGOVOR: Z gospodarskim planom in kreditno politiko bank, posebno NB, ki ima v rokah emisijo denarja, bo treba obvladovati investicijsko mrzlico in zmanjševati pretirano neskladje med ponudbo in povpraševanjem. Tudi ostali ukrepi bodo morali iti v smeri stabilnejšega in normalnejšega gibanja gospodarstva, med katere seveda spadajo tudi napore za povečanje produktivnosti, za ra-

cionalnejše gospodarjenje, za rentabilnejše investiranje, za povečanje izvoza itd. Skratka, vse tisto, kar mislimo, kadar govorimo o intenzivnejšem gospodarjenju.

VPRAŠANJE: Poleg spremembe nekaterih družbenih regulativov, dodelave našega ekonomskega sistema, posvetajo sindikati veliko pozornost delu sindikalne organizacije v podjetju in aktivizaciji slednjega člana. Katere bistvene naloge čakajo sindikalne podružnice v naslednjem obdobju?

ODGOVOR: Mislim, da so bistvene naloge sindikalnih podružnic v delovnih organizacijah in njenih članov: da se obrnejo proti proizvajalcu kot osnovnemu faktorju proizvodnje, ne da so obrnjeni samo proti instrumentom gospodarskega sistema in investicijam. To pa pomeni, da se je treba mimo proizvodnje in produktivnosti več ukvarjati z vprašanji: notranjih odnosov v kolektivih, delitve dohodka, skratka z vsem tistim, kar pojmujemo, kadar govorimo o materialnem in družbenem položaju delovnega človeka.

VPRAŠANJE: Nagrajevanje po delu je v nekaterih podjetjih

izpeljano (in še to) pomanjkljivo samo za delavce, medtem ko bolj odgovornih mest ne zajema. Nekateri trdijo, da za ta delovna mesta ni mogoče najti primernih meril za nagrajevanje in zato vztrajajo pri fiksnih dohodkih.

ODGOVOR: Če bi vključili v neposredno nagrajevanje po delu, v odvisnosti od proizvodnje vse tiste zaposlene, ki pravzaprav očitno neposredno sodelujejo v proizvodnem procesu, bi se število takih, ki so še vedno nagajali pretežno po času ali režiji, zmanjšalo za polovico ali kvečjemu nekaj manj. Sicer ne gre za razlikovanje na tiste, ki očitno ali pa marj očitno sodelujejo v proizvodnji, kajti v proizvodnji sodelujejo vsi. Toda še zlasti za nekatere ne more biti izgovorov, da ni moč najti pravih meril za njihov individualni uspeh pri delu. Ne moremo pristati na to, da bi bili »uporabni« za delitev po delu le materialni normativi. Za mnoge strokovne delavce bi prišel v poštev kot individualno merilo za delovni uspeh — ciklus proizvodnje, na primer. Takih in podobnih meril se niti ni potrebno izmišljati, ker jih svet že pozna. Tudi vsa dobra merila iz sistema premije bi

(Nadaljevanje na 2. strani)

IZ GRADIVA ZA RAZPRAVO NA V. KONGRESU ZSJ

Stanovanjski problemi

V zadnjih letih smo dosegli znatne uspehe na področju stanovanjske izgradnje in razširitve stanovanjskega fonda kot tudi v razvoju družbeno-ekonomskih odnosov na tem področju. Kljub temu obseg in tempo stanovanjske izgradnje še vedno zaostajata za potrebami.

Probleme stanovanjske politike že nekaj časa aktivno proučujemo in rešujemo s ciljem, da bi našli ustrezne rešitve za večji obseg stanovanjske izgradnje, hitrejšo reševanje stanovanjskih potreb in ustreznije družbeno-ekonomske odnose na tem področju.

Reševanje stanovanjskega problema zaposlenih delavcev kot eno osnovnih vprašanj življenjskega standarda zavzema pomembno mesto v delu in aktivnosti sindikatov.

I. NEKATERI PROBLEMI IZGRADNJE IN PROIZVODNJE STANOVANJ

Intenzivni porast stanovanjske izgradnje opazamo od 1959. leta. Poprečna letna izgradnja stanovanj od 1959 do 1963 znaša 99.267 stanovanj v primerjavi z 41.492 stanovanj iz prejšnjih let. V zadnjih treh letih, to je od 1961 do 1963 je bilo zgrajenih skupno 312.696 stanovanj v primerjavi z 208.028 stanovanj, ki so bila zgrajena od 1958 do 1960. leta.

Doseženi rezultati v gospodarskem razvoju ustvarjajo možnosti za večje izdajanje sredstev za stanovanjsko izgradnjo. Sredstva fondov za stanovanjsko izgradnjo. Medtem ko 36,4 milijarde v letu 1959 na 122 milijard v 1962. letu. Sredstva delovnih organizacij za stanovanjsko izgradnjo so porasla od 13,4 milijarde v letu 1959 na 46,1 milijarde v letu 1962.

Tudi v odnosu na skupne družbene investicije je močno porasel delež sredstev za stanovanjsko izgradnjo. Medtem ko so naložbe za stanovanjsko izgradnjo leta 1959 znašale 86 milijard proti 702 milijardam skupnih investicij ali 12,3 %, je bilo leta 1963 vložnih za stanovanjsko izgradnjo 198 milijard proti 1231 milijardam skupnih investicij ali 16,1 %. Podobno težnjo za hitrejši porast stanovanjske izgradnje opazamo v delu narodnega dohodka, ki ga odvajamo za stanovanjsko izgradnjo, saj je 1959. leta znašal delež 3,5 %, 1962 pa 5,2 % sredstev za stanovanjsko izgradnjo.

Intenzivna stanovanjska izgradnja je značilna posebno v velikih mestih, zlasti v republiških središčih. Stanovanjske potrebe so pa še vedno zelo velike. Konec leta 1962 je od skupno 4 milijone 720 tisoč družin bilo brez stanovanja 609.000 družin ali 15 %. Zraven tega je bilo 64,7 % stanovanjskega fonda zgrajenega pred vojno, ki ne ustreza sodobnim potrebam; 57,6 % mestnih stanovanj nima vodovodnih instalacij, 56,5 % pa je brez kanalizacije.

Stanovanjski problem se še posebno stopnjuje v mestih. Močna industrializacija in visok dotok prebivalstva v mesta je znatno višji kot se vzporedno zgradi stanovanj. Zato nastaja nov problem tako imenovanih »deljivih stanovanj«. Po popisu z 31. marca 1961 sta v 14,4 % razpoložljivih stanovanjih stanovali po dve družini v mestnih naseljih, v 5,8 % stanovanjskega fonda pa so bile v enem stanovanju celo po tri in več družin.

Za hitrejšo reševanje stanovanjskega problema je potrebno v naslednjem obdobju omogo-

čiti pogoje za večji obseg stanovanjske izgradnje, masovnejšo stanovanjsko izgradnjo, hitrejšo in racionalnejšo gradnjo. Zraven večjih sredstev je predpogoj za to način proizvodnje stanovanj, organizacija gradbenih podjetij, odnos med gradbenimi organizacijami in investitorji stanovanjske izgradnje in kupec stanovanj, financiranje komunalne izgradnje in ureditev gradbenih parcel. Sistem financiranja mora ustvariti takšne pogoje, da bomo zraven večjega deleža družbenih sredstev zagotovili tudi večje naložbe osebnih sredstev.

Med problemi stanovanjske izgradnje so prav gotovo draga gradnja zaradi obrtniškega značaja gradbenih organizacij, podražitev gradbenega materiala, gradnje posameznih objektov, ki terjajo rušenje in preseljevanje stanovalcev, stroški posameznih projektov, urbanistične rešitve in drugo. Čeprav ugotavljamo, da so cene stanovanjske izgradnje v družbenem sektorju v zadnjih letih stabilizirale, so razlike v ceni iz leta v leto še vedno zelo velike.

Za to obdobje je značilen višji standard izgradnje stanovanj. Med zgrajenimi stanovanji je največ stanovanj od prve do tretje kategorije.

Komune bi morale graditi različne vrste stanovanj, ki bi bila cenejša. S tem bi znatno pripomogle k reševanju stanovanjskih problemov delavcev in njihovih možnosti. Po drugi strani pa delavci niso imeli možnosti, da bi sofinancirali organizirano in cenejšo stanovanjsko izgradnjo.

Prehod na proizvodnjo stanovanj za tržišče in masovnejšo in kompleksno stanovanjsko izgradnjo s sodobno tehniko (Nadaljevanje na 8. strani)

— Interesantno, tukaj poročajo, da je bila razprava o notranjih odnosih zelo živahna...

Karikatura: MILAN MAVER

ENOTNOST UPRAVLJANJA TUDI V POSLOVNE BANKE

Kolektiv industrije gumijevih izdelkov »Sava« Kranj, ki je pred meseci med prvimi začel s pripravami za sprejem novega statuta, bo te dni potrdil ustavo svoje delovne organizacije. Dokončni osnutek statuta je že pripravljen. Pred referendumom bodo o njem posebej razpravljali še v ekonomskih enotah, strokovne službe in politične organizacije. Zanimivo pa je, da so prvo teh razprav že organizirali, pobudnik pa je bila tovarniška organizacija Zveze mladine.

Kranjska »Sava« zdaj vključuje 230 delavcev ali 7 % vseh zaposlenih, ki so mlajši od 25 let. Nedvomno je največ vredno to, da mladi delavci — zbrani minulo soboto na javni tribuni v Delavskem domu v Knju — niso razpravljali, koliko o načelnih vprašanjih, kaj vse naj bo vključeno v statut, ker so ta vprašanja že razjasnili med dosedanjimi razpravami. Temu nasprotno pa so mladi zastavili vprašanje, ali je z novim statutom ustvarjen tisti skladni samoupravni mehanizem, ki bi slehernemu zaposlenemu dajal največjo možno materialno in moralno spodbudo za delo, podjetju pa osnove in pogoje za nadaljnji razvoj.

Tako zastavljena razprava v okviru javne tribune seveda postavlja tovarniško organizacijo Zveze mladine,

JAVNA TRIBUNA O STATUTU V KRANJSKI »SAVI«

Ali je delo dobro opravljeno?

mislim na njeno vlogo in vpliv, v povsem novo luč. Gre za to, da mladi delavci niso postavljali v ospredje tradicionalnih in specifičnih mladinskih vprašanj, ampak so spregovorili kot enakopravni člani kolektiva o vsem tistem, kar po njihovem mnenju v osnutku statuta ni dobro ali ni najbolje urejeno. Skala teh problemov je zelo široka, prevladujejo pa vprašanja v zvezi z delitvijo dohodka, samoupravljanjem in odnosi med EE. Razumljivo pa je, da so mladi delavci sprožili tudi marsikaj tistega, kar se zdaj najbolj občutijo: uvažanje na delovno mesto na primer še ni dovolj temeljito. Redkokdaj se dogodi, da novodošlega povprašajo, kako se med njimi počuti. Zvečine ostaja pri tem, da mu odkažejo delo, pojasnijo najvažnejše v zvezi z njegovim delovnim mestom.

Sicer pa mladi proizvajalci v kranjski »Savi« po tovarni ne hodijo z zaprtimi očmi. Opozarjajo na probleme, ki so vsem znani in jih nemara zato tudi ne urejajo dovolj odločno: na primer vprašanja v zvezi z delovno disciplino, dalje nedoslednosti pri obravnavanju neopravičenih izostankov, ko za vse ne velja »isti meter« itd. Posebej pa boli mlade, da kritiko zlasti predpostavljajo vse preveč radi razumejo osebno in nasproti tistim, ki si upajo povedati kaj več, tudi ukrepajo — na način, da še ostanejo v mejah zakonitosti.

Iz vsega tega omenjenega izhaja, da mladi proizvajalci v kranjski »Savi« čutijo, katera so tista vprašanja, ti tudi v novem osnutku statuta (oziroma v spremljajočih pravilnikih) še ne dajejo dovolj zagotovil, da bi uresničili čim bolj neposredno samoupravljanje in odločanje. V tem smislu so formulirali tudi svoje pripombe — kot prvi v vsem kolektivu.

G. M.

Produktivnost, notranji odnosi, delitev dohodka po delu

(Nadaljevanje s 1. strani)

kazalo obuditi v praksi nagrajevanja za individualni uspeh.

Vztrajanje pri fiksnih dohodkih pa povzroča mimo tega, da ni opravičljivo z »argumentom«, da takih meril ni, še mnoga protislovja v medsebojnih odnosih. Zato je vztrajanje pri fiksnih dohodkih še toliko bolj nevzdržno. Korenine tehnokratizma, brezdušnega odnosa do človeka, ubijanje delodajalske miselnosti, zaostajanje samoupravljanja itd. so tudi v tako nedosledno izpeljanem nagrajevanju.

VPRAŠANJE: V nekaterih delovnih organizacijah lahko opazimo, da še vedno niso dali samoupravnim enotam dovolj ekonomskih pristojnosti, da še ne vodijo ekonomskih izračunov za te enote, zaradi česar tudi samoupravljalci ne morejo spremljati stroškov proizvodnje in odločati o rezultatih svojega dela in gospodarjenja. Kaj bi bilo po vašem mnenju potrebno storiti, da ta razvoj pospešimo?

ODGOVOR: Odgovoril bi z določili statuta jeseniške železarne. Kot pogoj za poglobljanje samoupravljanja, pri čemer gre za materialne osnove in pristojnosti, razumejo prav ugotavljanje dohodka po delovnih enotah. Ugotavljanje cene proizvodov ali uslug, izračun vrednosti dosežene interne realizacije in ugotavljanje deleža pri materialnih stroških je osnova za odnose med delovnimi enotami in osnova za neprimerno bolj poglobljeno in odgovorno samoupravljanje v taki enoti (členi 241—245).

V omenjenem statutu so zelo jasno in dobro postavljene osnove, ki dopuščajo, da bodo imele delovne enote večje ekonomske pristojnosti. Kot je znano, v železarji se ni uresničeno to, kar beremo v omenjenih določilih. Vsekakor pa so si železarji s

statutom postavili nalogo, da do konca prihodnjega leta uresničijo tak obračun, ki bo pokazal proizvajalcu odvisnost dohodka od organizacije dela in narobe. Tako bo proizvajalec lažje doumel viro svojega dohodka pa tudi viro dohodka delovne enote, v kateri dela. Pomen tega za razvijanje samoupravljanja ni potrebno še posebej poudarjati.

Storiti je torej tisto, po čemer povprašujete: izpeljati dosleden in vsestranski obračun po samoupravnih enotah. Če gre pri tem tudi za uporabo sodobne mehanizacije (IBM ipd.), je zgolj tehnično vprašanje.

VPRAŠANJE: Občni zbor sindikatov začne ravno z datumom, ko naj bodo sprejeti statuti delovnih organizacij. Ker je bilo pri izdelavi statutarov precej odlašanja in morda celo namernega čakanja na zadnji rok, ali lahko smatramo, da je s tem datumom glavna naloga opravljena, ali pa je to samo prva etapa v bolj domišljeni in pretehtani izdelavi statutarov?

ODGOVOR: Že večkrat smo povedali, da izdelava statutarov ne more in ne sme biti enkratna akcija. Enkratna akcija statuta ne more biti zato, ker več ali manj odraža sedanje družbene in ekonomske odnose v delovni organizaciji. Vsaka sprememba v odnosih bo potem takem terjala dopolnjevanje tega samoupravnega akta, ne oziroma se na to, ali bo posameznik to želel ali zavračal. Prav tako pa delo pri statutih ne sme biti zaključeno, ker je naloga subjektivnih sil, da vselej hoteno vnašajo v statute nove rešitve, ki pomenijo poglobljanje družbenih in ekonomskih odnosov in zato pravočasno ocenjevanje in razreševanje nastajajočih protislovij. Tudi zato so sindikati vztrajali, da pride v statute določilo, da je treba vsaj enkrat letno statut

Republiški odbor sindikata družbenih dejavnosti je sklical posvetovanje o nekaterih problemih v zvezi z izdelovanjem statutarov poslovnih bank. Tega ni storil zato, da bi ugotovil, da se je poslovnost teh bank v zadnjih letih znatno zboljšala, čeprav velja omeniti tudi to. Ne, ne gre samo za vprašanje večje ali manjše poslovnosti bank, temveč za uresničitev načel gospodarjenja, ki naj bodo v poslovnih bankah enaka kot v gospodarskih organizacijah.

V principu je to sicer že zagotovljeno z dosedanjim zakonom o poslovnih bankah in ustavo, ni pa tudi v praksi uresničljivo, kajti zaradi posebnega pomena bank, ki opravljajo zadeve družbenega značaja, je upravljanje s sredstvi poslovnih bank še vedno deljeno. Dejstvo je namreč, da imajo v upravljanju z bančnimi sredstvi odločilno vlogo predstavniki družbe, ki jih imenujejo ustanovitelji v upravne in kreditne odbore. Ti naj bi varovali javni interes gospodarjenja z bančnimi sredstvi, največje pristojnosti v upravljanju bank pa imajo starešine, ne pa delovni kolektivi ali njihov organi upravljanja.

Res je, da poslujejo banke po enotnem denarnem in kreditnem sistemu in da je nujno zagotoviti takšno kreditno politiko, ki je najbolj koristna za družbo. Gre pač za to, naj bodo sredstva, ki jih zbirajo banke, vedno kar najbolj naložena v gospodarstvo, bodisi v negospodarstvo. Toda ali je z delitvijo upravljanja teh bank na splošni javni in interni bančni interes to tudi zagotovljeno? Mar ni absurdno dejstvo, da o ustvarjanju dohodka delovnih kolektivov poslovnih bank ne odločajo delovni kolektivi sami, temveč organi, ki niso sestavljeni iz članov teh delovnih kolektivov — upravni in predvsem kreditni odbori? Le ti namreč odločajo o naložbah bančnih sredstev, vemo pa, da so na ta način čisto bančna sredstva slabo naložena, slabše kot bi bila, če bi o naložbah odločali delovni kolektivi sami.

zlasti če bi bili ti kolektivi odvisni samo od dobrega gospodarjenja s temi sredstvi. Ker pa te odvisnosti ni, potem je razumljivo, zakaj je delovnim kolektivom poslovnih bank vseeno kakšen je učinek kreditnih poslov, ker ustvarjajo dohodek od vseh kreditov z obrestmi in provizijami in ker jim sedanji sistem poroštev zagotavlja vračanje posojil v vsakem primeru.

Še bolj žalostno pa je dejstvo, da je v resnici vseeno — kakšen je gospodarski učinek naložb, tudi predstavnikom družbe, ki naj bi varovali javni interes gospodarjenja z bančnimi sredstvi. To so v glavnem predstavniki komun, ki ne težijo za gospodarjenjem s temi sredstvi temveč predvsem za tem, da zagotovijo svoji komun čim več kreditov, ne glede na to, kako dobo posojila uporabljena. To pa pomeni da so lokalni interesi čisto močnejši od javnega interesa, ki je splošni družbeni interes, čeprav je dejansko tudi komun družbena skupnost, ki kot takšna predstavlja javni interes. Toda — tako je samo dotlej, dokler ne moremo govoriti o deformaciji družbenih načel ali politike, ki pa se najčesteje pojavljajo prav pri investiranju.

Nasprotno je, da tak način varovanja javnega interesa v gospodarjenju z bančnimi sred-

stvi ne temelji na gospodarjenju temveč na preglasovanju. Prav zaradi tega je neumestno govoriti v zvezi z upravljanjem bančnih sredstev o kakršni koli delitvi interesov na število članov posameznih odborov na one od »zunaj« in one iz kolektiva, ker s tem samo še vzdržujemo in ohranjamo prav takšen sistem preglasovanja in samo še utrjujemo nasprotja med kolektivni poslovnih bank in predstavniki družbe. Mnogo resnejša so razmišljanja o tem, kako bi odpravili to dvojnost interesov in jo vključili v enotno upravljanje oziroma gospodarjenje z bančnimi sredstvi. Gre namreč za stališče, da je delavski svet kot organ upravljanja delovnega kolektiva lahko tudi v poslovnih bankah najboljši gospodar. Čemu naj še ohranjamo kreditne odbore ali kakršne koli druge odbore izven delovnega kolektiva, če imamo dovolj dober sistem gospodarjenja?

Dosedanji sistem ustvarjanja dohodkov iz vseh obresti od kreditov in celo od provizij, ki niso nikakršen rezultat gospodarjenja, se delovnim kolektivom poslovnih bank že daljša časa ne zdi primeren. Menijo namreč, da je lahko merilo gospodarjenja z bančnimi sredstvi le razlika med pozitivnimi in negativnimi obrestmi od kreditov. Pozitivna razlika je znak

dobrega gospodarjenja, ker izhaja iz dobrih naložb, negativna razlika pa je rezultat slabega gospodarjenja, ker pomeni veliko več nerentabilnih naložb, kot pa koristnih. Če pa je gospodarjenje v poslovnih bankah tako zasnovano, potem je jasno, da se interes delovnega kolektiva povsem ujema z družbenim, tako imenovanim — javnim interesom. V takšnem sistemu gospodarjenja z bančnimi sredstvi prav gotovo ne bodo mogli odločilno vplivati na naložbe lokalistični nameni predstavnikov komun, ki naj bi sodelovali pri odločanju o kreditih v delavskem svetu, kajti kolektivi bodo dokazovali ekonomičnost predvidenih naložb, če pa bodo imeli predstavniki komun oziroma družbe močnejše argumente in bodo stališča kolektiva izpodbili, pa je razumljivo, da bo obveljal njihov predlog — ne zaradi preglasovanja temveč zaradi prepričljivosti, ki se bo odrazila tudi v večjem dohodku delovnega kolektiva.

Po vsem tem je jasno, da bodo lahko delovni kolektivi poslovnih bank dobro gospodarili le tedaj, če bodo lahko poslovali na zaokroženem gospodarskem področju in ne le na nekem teritorialnem obsegu, ki se ujema z mejami komun ali nekaj komun. Gre namreč za to, da je za družbo bolj zanimivo, če deluje poslovna banka na takšnem območju, ki ji zagotavlja zbiranje tolikih sredstev, s katerimi lahko učinkovito vpliva na gospodarjenje tega območja.

Prav tako je nemogoče že zdaj povedati, kakšno naj bo gospodarjenje po delovnih enotah poslovnih bank, pač zaradi tega ne, ker delovni kolektivi doslej še ne gospodarijo s sredstvi bank, tako kot predlagajo, da naj bi. Očitno pa je, da predlagani način gospodarjenja poslovnih bank opozarja tudi na ta problem, na dejstvo namreč, da bo poslovna banka kot celota lahko dobro gospodarila samo tedaj, če bo vključila v gospodarjenje tudi vse svoje enote in uslužbence. To pa pomeni, da bo treba odločno prenehati z delitvijo osebnih dohodkov po dosedanjih načelih, ki temeljijo na položaju delovnem stažu in izobrazbi.

Taka stališča o izdelavi statutarov poslovnih bank pa zahtevajo korenite spremembe zakona o poslovnih bankah. Prav zaradi tega, ker takega novega zakona o poslovnih bankah še ni, so taka stališča delovnih kolektivov poslovnih bank zelo dragocena. Po teh razpravah bodo namreč razpravljali tudi o osnutku tega novega zakona o poslovnih bankah, ki ga že pripravlja združenje poslovnih bank. To posvetovanje o problemih izdelave statutarov pa je bilo samo priprava na še temeljnejšo razpravo v sindikalnih podružnicah, ne samo o statutih, temveč tudi o tezah novega zakona.

VIKTOR SIREC

Na hmeljiščih kmetijskega kombinata v Zalcu je te dni vse živo. S sodobnimi pripomočki pripravljajo delavci nove komplekse zemljišč, kjer bodo kmalu vzcveteli prvi grozdi dišečega hmelja.
Foto: M. SPAROVEC

UGODNA UREDITEV INVALIDSKIH POKOJNIN

Za razliko od starostne pokojnine morajo biti za pridobitev pravice do invalidske pokojnine odločilne ne samo skupna pokojninska doba, dopolnjena do nastanka invalidnosti, temveč tudi druge okoliščine. Vsak invalidski sistem zagotavlja mlajšim zavarovancem, pri katerih nastopi invalidnost zaradi bolezni ali poškodbe izven dela, pridobitev pravice do invalidske pokojnine po dopolnitvi krajše delovne dobe, kot je ta potrebna za uveljavljanje starostne oziroma normalne osebne pokojnine. Različni sistemi terjajo različno pokojninsko dobo kot pogoj za priznanje invalidske pokojnine. Po našem dosedanjem invalidskem zakonu je skupna najmanjša pokojninska doba, ki je potrebna za pridobitev invalidske pokojnine, pet let, tako pri delavcu, starem 45 let, kot pri delavcu, ki je star 21 let. V praksi so bile to včasih zelo krute določbe, predvsem za

mlade delavce. Kajti, če so postali invalidi zaradi bolezni ali poškodbe izven dela, preden so uspeli dopolniti potrebnih pet let delovnega staža, niso dobili nikakih pravic iz invalidskega pokojninskega zavarovanja. V primeru popolne nesposobnosti za delo so padli na breme občinskih socialnih skladov.

V tezah za novi pokojninski sistem so pogoji za invalidsko pokojnino prilagojeni načelu, naj bi bila pokojninska doba, ki se zahteva za invalidsko pokojnino, različna, glede na mogočo delovna leta zavarovancev ob nastanku invalidnosti. (Pod delovnimi leti razumemo obdobje od dopolnjenega 20. leta starosti, do nastanka invalidnosti — to ni isto kot delovni staž, ker računamo, da se vsaj z dopolnjenim 20. letom vsak normalno vključi v delovno razmerje.) V skladu s tem načelom so v tezah predvidene znatne omilitve pogojev za mlajše zavarovance-

invalide v primerjavi z dosedanjimi. Doslej je na primer tudi 21 let star delavec, ki je postal invalid zaradi bolezni ali poškodbe izven dela, moral imeti vsaj pet let pokojninske dobe, če je hotel biti deležen invalidske pokojnine. Po predlaganih tezah pa bi dobil 21 let star delavec pravico do invalidske pokojnine že, če je bil v obdobju zadnjih petih let neprekinjeno zaposlen samo eno leto. Na primer: delavec je v zadnjih petih letih delal eno leto (prvo), potem prekinil redno delovno razmerje za skoraj tri leta in se nato ponovno zaposlil, pa še je po nekaj dneh ali mesecih ponesrečil izven dela ali zbolel, tako, da je potrebna invalidska upokojitve, lahko izkoristi te pravice, ker je izpolnil predpisano gostoto enega leta, pa čeprav je v prvem letu potrebnega petletnega obdobja.

Enako pravico pridobi tudi 23 let star delavec samo z enim

letom delovne dobe v zadnjih petih letih, medtem ko mora imeti 26-letni delavec za invalidsko upokojitve najmanj dve leti delovne dobe v zadnjih petih letih in 29-letni delavec najmanj tri leta delovne dobe v zadnjih petih letih. Tako se za zavarovance do 30 let starosti kot minimalni staž za pridobitev pravic invalidske pokojnine zahteva, da je zavarovaneec tretjino »delovnih let« efektivno prebil v delovnem razmerju (v zavarovanju) s tem, da zavarovanci z delovno dobo do treh let pridobijo to pravico, če so bili ob nastanku invalidnosti v delovnem razmerju.

Obratno pa je za zavarovance nad 55 let starosti predvideno postopno povečevanje potrebne delovnega staža preko deset let — ki je bil sedaj pogoj za pridobitev invalidske pokojnine od 50. leta starosti naprej — in sicer po štiri mesece za vsako leto starosti preko petdesetih let. Se pravi, da zadostuje v 54. letu starosti ob nastopu invalidnosti še tudi samo najmanj deset let skupne pokojninske dobe. Zavarovaneec pa, ki je star 55 let, mora imeti za pridobitev teh pravic že najmanj 11,66 leta skupne pokojninske dobe, to je deset let — in štiri mesece za

Neodkrita notranje rezerve

Dosedanji porast proizvodnje v industriji lahko pripišemo predvsem naporom in uspehom na izboljšanje čistih proizvodnih postopkov z uvajanjem novih tehnoloških načinov, popolnejših proizvodnih strojev (polavtomatov in avtomatov) ter dviganjem delovne storilnosti.

Zelo malo pa smo doslej storili za organizacijo notranjega transporta, ki pa predstavlja v sodobni industrijski proizvodnji bistveni element proizvodnje. V bistvu predstavlja proizvodnja v glavnem material, ki teče od sprejema surovine, materiala ali delov do finalne odprave gotovih izdelkov. Običajno je tako, da delovnim organizacijam zmanjka sredstev za ureditev notranjega transporta, ker so namenjena za nabavo proizvodnih strojev, s katerimi da je le mogoče povečati proizvodnjo.

Po podatkih ugotavljamo, da je delež notranjih transportnih stroškov v lastni ceni proizvoda 15 do 80 %. Čemu potem oklevanje pri vlaganju sredstev za ureditev transporta?

Delovne organizacije vračunavajo po dosednji praksi transportne stroške v splošno režijo ali celo v višje plače delavcev za proizvodnim strojem. Torej je o odločitvi vpliv transportnih stroškov v lastni ceni deloma vzrok neinformiranost, v glavnem pa prav gotovo neizdelane analize in podatki z ekonomskimi utemeljitvami, ki bi kazali na izboljšanje transportnih sredstev.

Sele študij avtomatizacije je pokazal na anomalije v preteku materiala — od prihoda surovin do odpreme proizvodov in dal gospodarskim organizacijam sušestije, kako bi naj v prihodnjih sedmih letih uredile problem pretakanja materialov v notranjosti podjetja. V večini gospodarskih organizacij je mogoče doseči z razmeroma majhnimi investicijami in spremembami proizvodnje (včasih tudi

s spremembo proizvodnih postopkov) nepretrgan pretok materiala in s tem znatno znižanje transportnih stroškov.

IZKUŠNJE EVROPSKE INDUSTRIJE

Tudi v tehnično visoko razviti deželah se šele zadnjih petnajst let temeljiteje ukvarjajo z ureditvijo notranjega transporta. Pri večjih industrijskih podjetjih skrbijo posebne strokovne skupine za industrijski transport, ki ga obravnavajo kot sistem »materialnega pretoka« v toku proizvodnega procesa. Za te strokovne skupine tudi šolajo poseben kader v šolah za notranji transport. Na osnovi analiz so ugotovili delež stroškov notranjega transporta v odnosu na ostale stroške v ceni proizvoda.

Z domačimi podatki žal ne razpolagamo, ker jih ni. Zato se poslužujemo orientacijskih podatkov iz evropske industrije in to v glavnem iz tistih panog, ki so zastopane tudi v slovenski industriji:

Procentualni delež notranjega transporta v odstotkih celotnih stroškov proizvodnje

30 % + 60 % celotnih proizvodnih stroškov
39 % transp. iz odkop. mest
24 % celotne delovne sile (brez upoštevanja sodelov. proizv. delavcev pri raznih transp. operac. na posamez. proiz. del. mestih)
20 % celotnih lastnih stroškov
35 % celotnih lastnih stroškov
38 % celotnih lastnih stroškov
od 23—86 % cel. dela
2 % celotnih lastnih stroškov
10 do 20 % celotnih last. stroškov
70 do 80 % od celot. dela pekarne
60 do 70 % proizvodnih stroškov
40 do 60 % proizvodnih stroškov

Industrijska panoga

Rudniki in dnevni kop

Rudniki jamski kop

Železarnice

Livarne

Gradbeništvo

Opekarne

Lesna predelovalna industrija

— manjši obrati

Industrija papirja in celuloze,

stroški transporta lesa od žel.

vagonov do brusilnice

Tekstilna industrija

Peekarne

Predelava rib

Predelava zelenjave

PRI NAS — NIZKA STOPNJA MEHANIZACIJE

V slovenski industriji smo, razen nekaj izjem, še vedno navajeni na klasičen način reševanja transporta. Ta se v glavnem omejuje na evidentiranje, vzdrževanje parka in potrebnega osebja, brez kakršnih posebnih težej za sistematično organizacijo in proučevanje transportnih problemov ter načrtno evidentiranje transportnih stroškov. Mimo tega je tudi naša industrija slabo opremljena s transportnimi sredstvi.

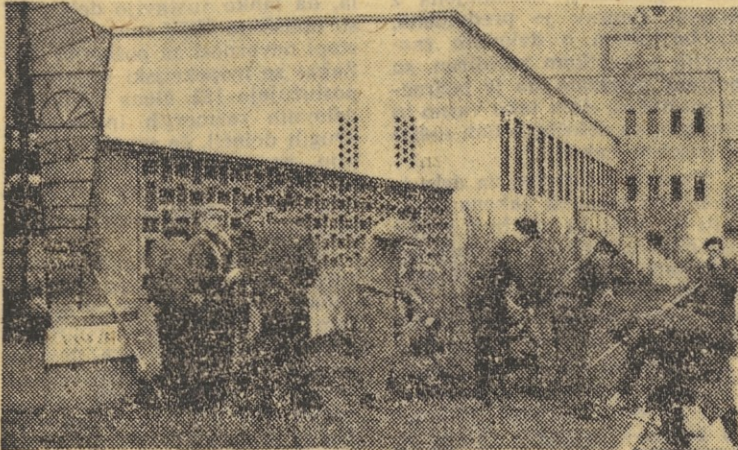
Prve korake smo pa vendarle že storili, da bi te anomalije odpravili:

— Stopnja mehanizacije transporta v gospodarskih organizacijah je zelo različna ne le v različnih industrijskih panogah, temveč tudi v posameznih obratih ene gospodarske organizacije, v glavnem pa nizka.

Res je, da nam domača industrija transportne opreme še ne nudi zadostne izbire za notranji industrijski transport, nekaj možnosti pa je vendarle že (oprema za rudnike in težka talna transportna sredstva). Vendar jih doslej nismo uva-

ganje in razlaganje 12 %, vračanje transportnih sredstev 20 odstotkov, popravila in pregledi transportnih sredstev 12 %, zastoji, ne da bi to naročil strokovnjak, odgovoren za delo v oddelku 9 %, zastoji brez naročil 5 %; zastoji zaradi natrpanosti transportnih sredstev znašajo skupaj 50 %.

V neki gospodarski organizaciji elektroindustrije v Zagrebu so dokazali, da je mogoče priletni 3,2 milijona letno pri stroških notranjega transporta in embalaže z reorganizacijo

Mariborski železniški delavci redno skrbijo za lepši izgled svoje železniške postaje

Foto: M. SPAROVEC

jali v gospodarskih organizacijah v zadostni meri iz že znanih vzrokov. Na tržišču manjka predvsem lažja transportna oprema, vendar bi morale gospodarske organizacije same opozarjati na potrebe in vplivati na asortiment.

MANJKAJO NAM EKONOMSKI IZRAČUNI

Le malokatera delovna organizacija pri nas analitično raziskuje stroške transporta in razmišlja o metodah transportiranja. Za takšne raziskave ni niti posebej organizirane službe. Če bi analizirali transportne stroške in metode transportiranja, potem bi še marsikje prišli do takšnih zaključkov, kot jih povzemamo iz neke delovne organizacije, kjer so strokovnjaki merili korišćenje transportnih sredstev za en delovni dan: prenos bremen 28 %, nala-

ročnega na mehanizirani transport.

Zal sta oba primera ekonomskega izračunavanja transportnih stroškov osamljena. Se vse premalo se zavedamo, da lahko notranji transportni stroški bistveno vplivajo na ceno proizvoda, ker povečujejo režijo gospodarske organizacije, in da predstavlja notranji transport eno največjih skritih rezerv v proizvodnji. Na to bodo morali opozoriti strokovnjaki v delovnih organizacijah z ekonomskimi izračuni. Znano je, po pavšalnih ocenah, da še posebno v živilski industriji zelo drago plačujemo to anomalijo, saj zavzema notranji transport npr. v pekarnah 70 do 80 %, v industriji konzerv pa 40 do 70 % lastne cene proizvoda.

Ob tem se nam pa odpirajo že nova vprašanja...

IVANKA VRHOVČAK

Ribja restavracija »Novi svet« v Mariboru si je omislila res ne navadno reklamo. Hodnik pred gostiščem so domiselno preslikali z ribami, ki se stekajo k glavnemu vhodu v lokal. Praviijo, da jim gostov nikoli ne manjka

Foto: M. SPAROVEC

SO RAZPRAVE O DRUŽBENEM PLANU FORMALNOST?

Iz družbene vloge, ki jo ustava določa skupščinam, povsem jasno sledi, da njihove najvažnejše naloge niso v formalnem potrjevanju ali zavračanju predlogov, odlokov in drugih aktov, ki jih predlagajo upravni organi. V skupščinah, ki naj bodo gibalno družbenih prizadevanj za demokratično reševanje problemov v družbenem življenju ljudi, sodelujejo odborniki — predstavniki interesov in potreb tako rekoč vsakega posameznega občana na njegovem delovnem mestu. Zato naj bi imeli tudi zbori delovnih skupnosti pomembno vlogo v skupščinah, saj le-ti predstavljajo v bistvu neposredne interese delavcev. So pa tudi dejansko oblika najneposrednejšega predstavnika delovnih ljudi v skupščinah. In končno, odborniki tako splošnega zbora kot zbora delovnih skupnosti morajo imeti družbeno-politično in moralno kvalifikacijo, da lahko odločajo v imenu svojih volivcev. ZA ZAVESTNO IN VSESTRANSKO ODLOČANJE PA JE NUJNO TREBA POZNATI VSA DEJSTVA, VZROKE IN POSLEDICE, TOREJ MORA VEDETI, O ČEM ODLOČA.

Zakaj tak uvod? Je to le nadelno pisanje o stvarih, ki niso sporne in ki jih vsi vemo? Sporne niso, morajo jih tudi resnično vemo, zal, pa jih velikokrat prava zmalica. Vse prevekrat srecujemo težnje oocinskih uprav, da bi iz takih ali drugačnih nagibov zredcirale vlogo skupšcin na predstavniki ioruni, ki le glasuje »za« ali »proti« za stvari, ki jih je pripravila in formurala oocinska uprava.

In ce se zgodi, kot se je minuli teden na nekem zasedanju oocinske skupščine, da odborniki javnega predlog za družbeni plan, postane to za oocinsko upravo in predsednika skupščine »politični problem«. V narekovajih zato, ker tudi vsebino problema pojmujejo s povsem druge plati, kot bi jo morali.

Samoupravljanje ni samo svoboda in pravica, marveč tudi zavestna družbena odgovornost in obveznost. S takih aspektov je treba ocenjevati zgoraj omenjeni politični problem, ki ima globlje korenine, kot pa samo to, da so odborniki oocinske skupščine ob družbenem planu precej burno razpravljali in končno dignili roke »proti«.

Prav je, da občinska uprava pripravi plan, saj ima za to usposobljen kader. Vendar pa naj plan ne bo le kopica na papir vrženih števil, ki ne upoštevajo gospodarskega in družbenega utripa komune, temveč le »prekladajo« sredstva iz enega predalčka v drugega. Pač v tistega, kjer občina misli, da je potreben in kjer ji sredstva manjka. Ko so številke na papirju, je po mnenju občinske uprave čas, da jih dobe odborniki (le nekaj dni pred sejo) in da jih brez razprave sprejmejo.

Temu pa ni tako. Občinska skupščina je predstavnik občanov. Njeni odborniki so dolžni spremljati probleme, ki nastajajo med letom, in predlog plana, ko pride pred občinsko skupščino, ne pomeni začetek razprav, temveč njihov logičen zaključek. Plan je »seštevek« vsega tistega, o čemer so razpravljali med letom s svojimi volivci, je odraz gospodarske politike, za katero so se odločili. Odločiti se za tak ali drugačen razvoj, torej ne pomeni, da se o teh stvareh pogovarjajo le občinska skupščina in morda še komite ali občinski sindikalni svet. Odločitev naj bo sinteza širokih razprav vseh občanov, razprav v taki ali drugačni obliki, le da bo zagotavljala sodelovanje vseh.

Ob takih razpravah in predvsem ob upoštevanju mnenj, predlogov in stališč, sprejetih na zborih volivcev, na zborih delovnih skupnosti in na sestankih družbeno-političnih organizacij, ne bo mogel biti občinski plan le porazdelitev števil, ki jih je napravila občinska uprava. Kajti prav gotovo nista ne občinski upravni aparat in ne predsednik občinske skupščine edina poklicana, da usmerjata politiko občine. Ne eden ne drugi ne smeta in ne moreta zabraniti, da o stvareh, ki zadevajo občane, ne bi le-ti tudi razpravljali in soodločali po svojih predstavnikih.

Ali je potemtakem razprava o družbenem planu formalizem in nepotrebno izgubljanje časa? Se upravičeno čuti občinska uprava prizadeto, ker družbeni plan na skupščini ni bil sprejet? Prepričali so, da bi o njem razpravljali v delovnih organizacijah, ker se jim je to zdelo potrebno in izguba časa. Niso upoštevali stališč, ki so jih sprejeli na posvetovanju komunisti občine dan pred zasedanjem skupščine, da je v planu treba večji meri upoštevati izboljšanje življenjskega standarda. Predloženi družbeni plan vsega tega ni upošteval. Zapostavljal je

družbene službe, porazdelitev sredstev je bila taka, da bi realna potrošnja v primerjavi z naraščanjem življenjskih stroškov nazadovala.

So težave občin, ki so dobile nove pristojnosti in naloge, sredstev zanje pa ne, zadostno opravilo za nedemokratično poslovanja občinskih uprav? Nihče ne dvomi, da bo moralo priti do drugačne preporazdelitve narodnega dohodka med občino, okrajem, republiko in federacijo, predvsem v korist prvi. Vendar pa dejstvo, da teh sprememb še ni, ne bi smelo zavajati občanov, da pozabljajo na demokracijo, da se uprave in ovek krog politično odgovornih ljudi izolira od občanov in »gospodari« po svoje. Zagotavljati sredstva občini ne pomeni pritiskati z novimi datjavami na delovne organizacije in zniževati standard občanov. Gospodariti se pravi, spremljati in obravnavati gibanje gospodarstva in produktivnosti, ter standarda skupaj, k temu pa spadajo tudi razprave o tem, kakšni so osebni dohodki proizvajalcev.

Če bodo občinske uprave in skupščine tako pojmovala svojo vlogo, jim ne bo moglo biti vseeno, da za zaprtimi vrati dodajo nekaj odstotkov več ali manj k prometnemu davku, proračunskemu prispevku, samoprispevku itd. Kajti če sežeš v žep občana, potem to ni stvar le ozkega kroga ljudi, pač pa vseh, ki živijo in ustvarjajo sredstva v politično teritorialni skupnosti — komuni.

Ali ni na primer povišanje dopolnilnega proračunskega prispevka stvar, o kateri morajo dati svoje soglasje občani? Prav gotovo! In resnično potrpežljivi morajo biti občani v komuni, kjer so pred kratkim povišali dopolnilni proračunski prispevek za šolstvo kar za 5 odst., ne da bi prej z njimi o tem karkoli razpravljali. Celotni odborniki občinske skupščine so za to povišanje zvedeli šele na seji. Občinska uprava je pripravila predlog in ga posredovala odbornikom na zasedanju. Ti pa so ga sprejeli soglasno in brez razprave!

Se eden med mnogimi primeri: Občinska skupščina je podaljšala odlok o plačevanju dopolnilnega proračunskega prispevka (tudi brez predhodnih razprav) po treh mesecih, ko je stari odlok že prenehal veljati. Prispevek pa so v času »medvladja« odloka vseeno pobirali. Torej so sprejeli odlok za nazaj in za naprej, ker so bila sredstva v taki višini že upoštevana v družbenem planu, ki je bil šele kasneje dan v razpravo. Zanimivo je tudi to, da so bili v času, ko je prenehal veljati odlok o dopolnilnem proračunskem prispevku, sklicani celo zbori volivcev, ki so razpravljali o osnutku občinskega statuta. Nikomur pa se ni zdelo potrebno, da bi volivcem vsaj omenil dopolnilni proračunski prispevek. V občinskem statutu pa le piše: »Preden občinska skupščina sklepa o uvedbi občinskih dajatev, samoprispevkov... se morajo poprej izjaviti o tem zbori volivcev in zbori delovnih skupnosti.«

Kako dolgo bo še tak razkorak med načeli in prakso? Vse dotlej, dokler se ne bo močnejše uveljavila vloga samoupravnih in predstavnikiških organov v komuni. Pa tudi dotlej, dokler ne bodo občinske uprave dobile jasnejše orientacije, kakšne so njihove dolžnosti in ne samo pravice, ki si jih največkrat neupravičeno in škodljivo povečujejo. In če se te stvari uredi danes, bo veliko bolje, kot jutri, saj smo že dovolj zamudili!

N. L.

vsako leto starosti preko petdesetih let.

S takim določilom naj bi vplivali na starejše zavarovance, ki se približujejo potrebni starosti za pridobitev starostne pokojnine, da ne bodo silili v invalidsko upokojeve. Kajti pri 65 letih starosti je tako za starostno kot za invalidsko upokojeve potrebna zavarovancu enaka, najmanjša skupna pokojninska doba 15 let. Le da uveljavlja invalidsko pokojnino s komisijami, kar gotovo ni enostavno, medtem ko starostno pokojnino lahko uveljavijo po dokaz krajši poti.

Za zavarovance od 30. do 40. leta starosti so pogoji za pridobitev invalidske pokojnine po predlogu tez glede na tako imenovano gotovo (to je zaposlitev v obdobju zadnjih petih let pred upokojitvijo) enaki kot sedaj, ko je potrebno v zadnjih petih letih pred upokojitvijo imeti najmanj 3,33 leta ali 40 mesecev efektivnega dela oziroma delovne dobe. Razlika pa je v tem, da je v sedaj veljavnem sistemu najmanjša skupna pokojninska doba enaka za zavarovance, ki so stari 30 ali 40 let, medtem ko naj bi po predlogu tez znašala najmanjša skupna pokojninska doba za uveljavitev invalidske pokojnine pri zavarovancih, starih 30 let, 3,33 leta,

pri zavarovancih, ki so stari 40 let pa 6,46 leta.

To pomeni, da morajo imeti zavarovanci, stari od 30 do 40 let, najmanj tretjino delovnih let pokritih s priznano pokojninsko dobo, od katerih morajo v zadnjih petih letih pred nastankom invalidnosti prebiti efektivno v delovnem razmerju najmanj 40 mesecev.

Za zavarovance, ki so starejši kot 40 let, so v novem pokojninskem zakonu predvidene nekatere olajšave pogojev. Tako bi lahko zavarovanci, starejši od 40 let, dobili invalidsko pokojnino, tudi če imajo do takrat vsaj petnajst let skupne pokojninske dobe, dopolnjene kadar koli, se pravi, da niso vezani na sedanjí strogi pogoj gostote delovne dobe v zadnjih petih letih. Razen tega lahko izkoristijo zavarovanci, stari nad 40 let, še manj strogi pogoj gostote, to je 80 mesecev v zadnjih desetih letih pred nastankom invalidnosti.

Pravica do invalidske pokojnine zaradi bolezni ali poškodbe izven dela je bila že doslej in bo tudi v bodoče vezana na izpolnitev določene delovne dobe. Pridobitev pravice do invalidske pokojnine v primeru invalidnosti, ki je posledica nesreče na delu ali poklicne bolezni, pa ni

vezana na izpolnitev določene delovne dobe.

Po predlogu tez se pokojnina za primer invalidnosti zaradi bolezni ali poškodbe izven dela, odmeri z istim odstotkom od pokojninske osnove kot starostna pokojnina, vendar pa je začetni odstotek 50 % pokojninske osnove določen za vsa leta pod 20 let pokojninske dobe. Tako odmerjeno pokojnino dobe invalidi prve kategorije invalidnosti, to so popolnoma nezmožni za delo. Razen tega pripada invalidom prve kategorije invalidnosti, mlajšim od 55 let (moški), oziroma 50 let (ženske) poleg invalidske pokojnine še dodatek za invalidnost v določenem odstotku od invalidske pokojnine.

Invaliddom druge in tretje kategorije invalidnosti (deloma zmožni za delo), ki se zaradi starosti ne morejo več poklicno rehabilitirati in nimajo pravice do ustreznega zaposlitve, se glede na pokojninsko dobo odmerjena pokojnina zmanjšuje po 5 % za vsako leto razlike med šestdesetim (petinpetdesetim za ženske) letom in dejansko dopolnjenimi leti starosti v času nastanka invalidnosti. Vendar vse to skupaj največ za 25 %. Tako določena invalidska pokojnina se izplačuje, dokler uživalec ne dopolni 60 let (oziroma 55 let ženska) starosti, ko se začne izplačevati

pokojnina v nezmanjšanem znesku.

Invalidska pokojnina za primer invalidnosti zaradi nesreče pri delu se določa različno, in sicer v višini starostne pokojnine, če se je nesreča pripetila v času dela na delovnem mestu — vzame se kot pokojninska osnova 40 let delovne dobe za moške in 35 let za ženske.

Ce pa se je nesreča pripetila pod drugimi okolnostmi, ki se sicer priznavajo za nesrečo pri delu (na primer nesreča na poti od stanovanja do delovnega mesta in obratno, pri opravljanju določenih funkcij ali državljan-skih dolžnosti in podobno), se odmeri invalidska pokojnina v višini starostne pokojnine, in sicer 35 let pokojninske dobe za moške in 30 let za ženske.

Niti v enem niti v drugem primeru teze ne omenjajo poklicnih bolezni, ki so bile doslej ovrjednene tako kot nesreča, ki se je pripetila v času dela na delovnem mestu. Kot nov primer nesreče pri delu, ki pa je izenačen z nesrečo na delovnem mestu, pa teze uvajajo za osebe v delovnem razmerju primer invalidnosti oziroma telesne okvare in primer smrti zaradi velikih elementarnih nesreč, ki zadenejo naselja ali širša območja.

N. LUZAR

SUČEMO SE NA POVRŠINI

Zaščito na delu bo vsekakor treba urediti s posebnimi predpisi, saj je nujno, da jo obravnavamo kot sestavni del ekonomike, prav tako važen, kot je proizvodnja, neločljivo povezan z delovnimi postopki. To materijo ureja sedaj v glavnem zakon o delovnih razmerjih, nekateri dopolnilni predpisi, zlasti pravilniki o higienski in tehnični zaščiti na delu, medtem ko inšpekcijsko službo s tega področja ureja zakon o inšpekciji dela. Oba omenjena zakona sta že zastarela, posebej še neprimljiva družbeno-ekonomskemu razvoju in položaju delovnih organizacij, neustavna, čeprav je predvideno, da bo zakon o delovnih razmerjih v kratkem revidiran, so potrebe pokazale, da je področje zaščite na delu tako važno in obsežno, da določbe o tem sodijo v poseben zakon.

Zvezni sekretariat za delo je že izdelal osnutek zakona o zaščiti na delu, ki naj bi v svojih določilih urejal tako zaščito kot tudi nadzorstvo nad njo, se pravi organizacijo in metode dela ter pristojnosti inšpekcijskih organov s tega področja.

Morda je bil namen sestavljalcev tega novega zakona o zaščiti na delu najboljši. Vendar so že prve razprave (ki so se žal omejevale na ozek krog pristojnih organov, ker je bil rok, v katerem je bilo treba dati mnenje, zelo kratek) pokazale, da je zamisel osnutka zgrešena. Prav zato, ker zaščite na delu ne kaže podcenjevati, tudi ne kaže o tej problematiki razpravljati izolirano od vsega, kar je tesno povezanega z delom oziroma s proizvajalci. Težko si namreč človek zamišlja, da bo mogoče samo s predpisi izboljšati zaščito na delu in to še s predpisi, ki v bistvu ne prinašajo pomembnih novosti.

Je bilo in je stanje zaščite na delu neurejeno samo zaradi pomanjkanja ustreznih predpisov? Vsi, ki se s tem ukvarjajo, vedo, da temu ni tako. Torej bi le kazalo pred sprejetjem zakona ugotoviti, kje so vzroki, da še tistih predpisov, ki so, mnogi ne upoštevajo. Sicer bo zakon le

kazuističen, kar pa gotovo niso intencije zakonodajalcev.

Vsako leto ugotavljamo, da se množijo nesreče zaradi neupoštevanja higiensko tehnične varnosti pri delu. Seštevamo nesreče in ugotavljamo škodo. Skoraj nikoli pa se niti v podjetjih niti inšpekcijski organi ne poslužujejo kaznovanja, čeprav je po kazenskem zakonu, zakonu o delovnih razmerjih in zakonu o inšpekciji dela, opuščaenje HTV iz malomarnosti kaznivo dejanje. Zakaj se inšpektorji tako malo poslužujejo že uzakonjenih pravic, ki jim jih daje 48. člen zakona o inšpekciji dela, da lahko »ustavijo delo«, če so opuščene HTV mere, če nastopi nevarnost za poškodbe itd. Zakaj se inšpekcijski organi ne poslužujejo 122. člena zakona o delovnih razmerjih in mnogih drugih določil, če pa jih uporabijo, največkrat nimajo haska in stanje HTV se ne izboljša. Zakaj pravilniki o HTV niso učinkoviti?

Zakaj se delavci niso posluževali zakonitih pravic, da prenehajo z delom, če so na njihovem delovnem mestu opuščene HTV mere? Tudi teze novega zakona o zaščiti na delu obravnavajo ta določila. Težko pa je razpravljati o njih, predvsem je skoraj nemogoče misliti, da bi bila učinkovita, ko pa tako kot v prejšnjih določilih tudi v novih nikjer ni jasno povedano, kdo nosi stroške take prekinitve v primeru, da inšpekcijski organ, ki ga mora delovna organizacija obvestiti o prekinitvi dela, ugotovi, da je bila prekinitve nujna. Delovna organizacija kot celota ali tisti, ki je za zaščito odgovoren in ni na opozorilo delavca ničesar ukrenil? Kaj pa, če je ugotovljeno, da prekinitve dela ni bila nujna? Ne bi posploševali dvoma o odločitvah inšpektorjev, dogaja pa se, da včasih le podležejo »močnejšim« vplivom. Kakorkoli že, brž ko bo odločitev v takih primerih ohlapno vezana na osebni dohodek delavca, bodo zaščitne mere še manj upoštevane kot doslej. Tokrat ne zaradi malomarnosti, temveč zaradi strahu, da bo delavec ob dohodek.

Čeprav je materialna odgovornost potrebna in nikakor nismo proti njej, pa bo take in podobne stvari (ki jih je v težah mnogo) le treba podrobno precizirati. Tembolj zaradi tega, ker določilo v osnutku predvideva, da so dolžne delovne organizacije zagotoviti varno delo, zaščitni stroje in naprave, z zaščitnimi sredstvi pa delavce, če s tem ne omejujejo produktivnosti. Ali tako formulirano določilo ne vzbuja že vnaprej dvomov, da bi se zaščitni ukrepi res upoštevali? Če bo varnost človeka tako podrejena ekonomskim činiteljem, potem nismo prišli niti za ped dlje, kot smo sedaj, čeprav bomo imeli nove predpise. Vsako, tudi najboljše zaščitno sredstvo, ovira človeka. Prav zaradi tega je še posebno važno, da zakonska določila postavijo zdravje in življenje zaposlenih na prvo mesto, četudi na račun produktivnosti, ki bo na račun zaščitnih sredstev manjša.

Zakaj pri zaščiti na delu nimamo uspehov, na taka in podobna vprašanja je bilo povedanih že mnogo odgovorov. Eden

v predpisih bo treba precizirati tako, da ne bodo inšpekcijske službe odvisne od dobre ali slabe naklonjenosti in uvidenosti občinskih in okrajnih forumov, temveč, da bodo dobile svojo trdno podlago.

Vsekakor je sklop problemov mnogo širši. Kot pa se jih lotevajo teze novega zakona o zaščiti na delu. Čeprav je sama tematika zaščite na delu preobsežna, da bi bila vključena v kakšen drug zakon, je pa kljub temu ne moremo obravnavati odtrgano, na primer od predvidenega zakona o zaposlovanju, od predvidenega zakona o organizaciji in financiranju službe zaposlovanja, od zakona o evidenci dela, posebej pa še ne od zakona o delu. Ta bi pravzaprav moral biti okvirni zakonik o širokem kompleksu vprašanj, ki zadevajo delo, proizvajalce in delovne organizacije. Ob tem okvirnem zakoniku naj bi tudi razpravljali ob konkretnih zakonih, ki so potrebni za specifična področja.

Ali ni (milo povedano) dokaj težko obravnavati spremljanje delovnih sporov in nadzorstvo

Babice so ponavadi tiste, ki opravljajo delo »nabaviljača«, kadar so mlajši v službi

Foto: M. SPAROVEC

V KRANJSKI »SAVI« DELAJO 22 DNI NA MESECE

BOLJE KOT SO PRIČAKOVALI

Brez vpliva novih investicij, ob manjšem številu zaposlenih, kot pa so predvidevali, kolektiv kranjske tovarne gumijevih izdelkov »Sava« v krajšem delovnem času proizvedla več, kot so planirali. Njihov načrt pa ni zahteval nič drugega kot to, da rezultati ne smejo biti v ničemer slabši kot prej, ko so delali tudi ob sobotah. Tako je zdaj, ob zaključku tretjega meseca »proših sobot«; tako je v času, ko še zdaleč niso — ker čez noč tudi mogoče ni bilo — uveljavili vseh ukrepov, predvidenih v obdobju priprav na skrajšani delavnik.

Vsiljuje se vprašanje, kaj vse so storili in čemu naj se zahvalijo, da že zdaj dosegajo take spodbudne rezultate.

Najpopolnejši odgovor bi dal zajeten elaborat, poln analize, predvidevanj in ukrepov v zvezi s prehodom na skrajšani delovni čas. Ta elaborat, trenutno najbolj uporabljano gradivo v kranjski »Savi« je ob rezultatih poslovanja tovarne v enem letu od oktobra 1962 do septembra 1963 leta z ene strani nanizal poslovne uspehe v tem obdobju, sicer pa napovedal ukrepe, ki naj bi jih postopoma uveljavili, da bi se približali optimalni izrabi zmogljivosti in tako tudi boljšemu izkoristku delovnega časa. Posledica tega naj bi bili, kot rečeno, vsaj isti ali raje boljše uspehi ob — prostih sobotah.

Analiza enoletnega poslovanja jim je med drugim razkrila, da »izgubljajo« znaten del teoretično možnih kapacitet samo zaradi tega, ker prava proizvodnje šepa. S tem so se, več ali manj nekoordinirano ukvarjale kar tri službe. Posledica je bila v pogostem menjavanju orodij na strojih, zmesi: skratka manipulacijski časi so se povečevali preko vsakih razumnih meja. Med trimesečnim poskusnim obratovanjem so kot prvo izmed sprememb uveljavili prav to, da vse operativne posle v zvezi s proizvodnjo opravlja ena sama služba, pri čemer pa ji pomagajo ostale strokovne službe. Tako so hkrati razdelili delo in odgovornosti, obenem pa poskrbeli za učinkovito koordinacijo pri poslovanju. Slednja se na primer kaže tudi v tem, da mora

prodajna služba najmanj za mesec dni vnaprej sporočiti proizvodnji, kaj naj bi proizvajali, oziroma kaj je že prodano. Tako v neposredni proizvodnji — kajpak s pomočjo strokovnih služb — laže poskrbijo za optimalnejšo zasedbo zmogljivosti.

To, kar sem zapisal, je zgolj ena prvih, čeprav verjetno tudi najbolj bistvenih sprememb v organizaciji proizvodnje. Nadaljnja novost je v tem, da so na podlagi mesečnih operativnih načrtov začeli pripravljati tudi tedenske. Če se po tej poti približujejo boljšemu izkoristku strojnih naprav (podrobno so predvideli tudi čase remontov, posameznih izboljšav itd., da zavoljo tega ne bi preveč trpela proizvodnja) seveda ne bi vsega dosegli, če ob strojih ne bi bilo vseh tistih delavcev, ki so za nemoteno proizvodnjo potrebni. Spet druge analize so namreč pokazale, da strojne naprave dostikrat stojijo zaradi tega, ker zavoljo neustreznih avtobusnih zvez delavci zamujajo na delo ali pa morajo predčasno oditi. Po dogovoru z avtoprevozniki podjetji je bilo to hitro urejeno. Nadalje se je pokazalo, da se čas od mora po nepotrebnem podaljšuje, ker razdeljevanje malice ni bilo dobro organizirano itd. Skratka — z urejanjem takih in podobnih »malenkosti« so skušali vplivati na to, da bi bil učinkovit delovni čas čim daljši.

Rezultati, ki so jih doslej dosegli, pa so presenetljivo dobri: boljši, kot so pričakovali, zlasti še, če upoštevamo, da so uveljavili le del ukre-

pov, ki so jih predvideli. Analiza enoletnega poslovanja »Save« je med drugim pokazala, da so v tem letu dosegli povprečno 29,8 tone dnevne proizvodnje. V treh mesecih poskusnega obratovanja (po 48 ur tedensko, torej v običajnem delovnem času) so v oktobru lani za 15,9 % presegli povprečno dnevno proizvodnjo enoletnega baznega razdobja. V novembru so to povečano proizvodnjo presegli za nadaljnjih 6 %, da bi v decembru povečali proizvodnjo prejšnjega meseca še za tri odstotke. Tako so v decembru z 48-urnim delovnim tednom dosegli povprečno 37,2 tone dnevne proizvodnje.

Ti rezultati so opravičevali upanje, da bi v skrajšanem delovnem tednu dosegli vsaj proizvodnjo baznega obdobja. Toda prav zavoljo prvih korenitejših sprememb v organizaciji in pripravi proizvodnje se je dogodilo, da so bili uspehi še toliko boljši. Januarja so npr. v povprečju izdelali po 35,2 tone proizvodov na dan. To je sicer manj kot v decembru, vendar še vedno za 17 % več kot v enoletnem povprečju. Vendar bi bil uspeh boljši, vsaj enak decembrskemu, če ne bi bilo redukcij električnega toka. To se je pokazalo v februarju, ko so v drugem mesecu »prostih sobot« dosegli povprečno dnevno proizvodnjo 40 ton. Zaključnih podatkov za marec še ni, vendar kaže, da bo rezultat vsaj enak, če ne boljši, kot je bil v februarju.

Vse to kaže, da je bil prehod na skrajšani delovni teden dobro pripravljen; zlasti še, ker so organizacijsko tehnični ukrepi vplivali na to, da osebni dohodki delavcev navzlic skrajšanemu delovnemu času niso bili nižji, ampak nasprotno, višji kot prej, ko so delali tudi ob sobotah. Ob tem, ko gre tudi za uresničen materialni interes delavcev, je povsem verjetno, kot napovedujemo, da bodo v »Savi« letos pomaknili spodnjo mejo osebnih dohodkov na 30.000 dinarjev!

Zdaj se v »Savi« spoprijemajo z drugim področjem rezerv. Ob ustreznih spremembah v

tehnologiji, kar bodo postopoma preverjali, bi bilo na primer mogoče skrajšati izdelavne čase pri večini delovnih faz. Vsekakor gre za dolgotrajnejše poskuse in priprave, kajti zavoljo tega se kvaliteta ne sme poslabšati. Toda precej si od tega vseeno lahko obetajo.

Zanimivo pa je, da so v »Savi« že pripravili analize, ki napovedujejo, da bi se rentabilnost podjetja povečala za najmanj 30 %, če bi na račun prostih sobot in nedelj uvedli še četrto izmeno. V podjetju trdijo celo, da so skrajšali delavnik v času, ko ekonomski pogoji zahtevajo, da bi ga na neki način podaljšali!

Vendar je verjetno najbolj prav, da se vsaj za zdaj pri svojih željah malce omejujejo. Podjetje je že tako sredi notranje reorganizacije v zvezi s prehodom na skrajšani delovni teden. Preden bo storjeno vse, kar so si zamislili, bo minilo še nekaj časa. Postopna pot pri iskanju rezerv pa je nedvomno najbolj zanesljiva. —mG

Med delovnim odmorom v Mariborski livarni Foto: M. Sparovec

od poglavitnih vzrokov za to je neustrezna inšpekcijska služba. Te pa ne bodo izboljšali samo splošni predpisi in priporočila, temveč je taka ali drugačna inšpekcija odvisna predvsem od diametralno nasprotnega dosežanja tretiranja te dejavnosti s strani občinskih in okrajnih skupščin. Kadarkoli obravnavamo problematiko varnosti, vedno naposled ugotovimo, da je takemu stanju vzrok pomanjkanje kadrov, zlasti inšpektorjev. To je posledica podcenjevanja teh služb, neustreznega nagrajevanja, slabe organizacije, vmešavanja v delo inšpektorjev, rušenja njihove avtoritete itd. In s splošnim aktom prav gotovo ne bomo zadeli v črno. Določila

izvajanja delovne zakonodaje, ki naj bi ga imela po novem zakonu o zaščiti na delu inšpekcijska služba, če še nikjer ni novih določil o delovnih razmerjih? Še bolj brez haska je karkoli pripomniti na teze zakona o zaposlovanju, ki so tudi že izdelane. Kot da bi vsa tri področja (in še nekatera) imela slučajno skupni imenovalec delo, sicer pa ničesar skupnega.

Pravo izhodišče ob razpravah novih ali revidiranih zakonov in predpisov bo rodilo več uspehov v praksi, zato so ta vprašanja danes mnogo bolj aktualna, kot pa pripombe k tezam tega ali onega zakona, ki ne upoštevata prakse in kompleksne problematike.

Tudi dež jih ne ovira. Gradbena sezona je pred vrati, zato je treba pohiteti in čimprej pripraviti teren za nove stanovanjske gradnje

Foto: M. SPAROVEC

POGUMNO SOOČENJE Z LASTNIMI NAPAKAMI

Za kritičnost je potrebna razsodnost. Samokritičnost, zlasti javna, pa zahteva še več: samozavest, ki človeku daje moč, da prizna svoje napake brez strahu pred tem, kaj bodo rekli in mislili drugi.

V koprski luki ne manjka takšnih ljudi. O tem sem se prepričala na nedavni letni sindikalni konferenci, ki jo štejem med najboljše, kar sem jih obiskala v svoji dolgoletni novinarski praksi. Delegati se niso slabiško sklicevali na objektivne težave, ampak so pretresli predvsem slabosti v svojih vrstah. Trezno in brez žalitev, toda pogumno in tako argumentirano, da niti samoupravni organi niti strokovne službe ne bodo mogli ne smeli omalovaževati njihovih zahtev in priporočil.

Vrtinec samozadovoljstva, ki je za let koprske luke zaradi naglo naraščajočega prometa, je končan. Kolikor se lučani niso streznili že ob samih lastnih gospodarskih pokazateljih, jih bo streznilo gradivo z letne sindikalne konference.

Luka je lani povečala promet za 395.000 ton ali za 153 %, toda celotni dohodek po vnovčeni realizaciji je porastel samo za 46 %, medtem ko je čisti dohodek na pretovorjeno tono upadel za 34,1 %, produktivnost pa za 14 %.

Hlastavi lov na tone, tako značilen za koprsko luko od njenega začetka obratovanja dalje, se lani prvič ni obnesel. Nekaj uslužbencev z uprave je na sindikalni konferenci opravičevalo zmanjšani gospodarski uspeh s porasli transportnimi stroški, z nujno preorientacijo luških uslug tudi na manj rentabilno blago, toda njihove besede so zbledele pri argumentov, ki jih je navajal referent in kasneje drugi diskutanti.

»Raje manj ton, toda tiste naj nam vržejo več,« je dejal predsednik luškega sindikalnega odbora. »Ekstenzivnost dela poslabšuje gospodarjenje, često povzroča dezorganizacijo, nediscipliniranost, prenaporno delo pa kali tudi medsebojne odnose, ovira razvoj samoupravljanja in slabi politično aktivnost.«

Pretovorni delavec iz Kopra ga je dopolnil:

»Rekli ste, da produktivnost pada. Rad verjamem. Če bomo dalje delali po 12 do 16 ur na dan, se bo še zmanjševala. In če bomo kupovali stroje, ki jih ne moremo uporabljati. Nakupi naj bi bili bolj smotni.«

Verjetno je pri tem mislil na neizkoriščene vilicarje in naprave za uvrščanje soje. Namesto da bi stroji služili delavcem, jih bremenijo; del dohodka, ki ga ustvarijo s svojimi rokami, požrejo anuitete za neracionalno nabavljeno mehanizacijo...

Potem je nadaljeval:

»Te podatke o gospodarjenju sem danes prvič slišal. Če bi šli po luki, bi se lahko prepričali, da jih nihče ne ve. O vsem smo slabo seznanjeni. Vsaka naša grupa ima po enega člana v samoupravnem vodstvu, ne vemo pa ne, kdaj odide na sestanek ne kdaj se vrne. Nič nas ne vprašajo, nič nam ne povedo, z ničemer nas ne seznanjajo.«

Ne zamerite, povedal bom tudi, da bi se na konferenco bolje pripravil, če bi imel čas. Delegate smo šele danes zjutraj izvolili, materiala za konferenco pa nismo dobili.«

Pretovorni delavec s Kozine je bil še bolj kritičen:

»O gospodarjenju lahko samo toliko govorim, kolikor sam vidim in občutim. Poglejte, soferji, ki prevažajo sojo v Kozino, spodaj nalože razne cevi ali kaj podobnega. Vreče so iz papirja in če so še nerodno naložene, kar se pogosto dogaja, se vsaka tretja strga pri razkladanju. Včasih je na kamionu tudi po 20 cm debela plast razsute soje, ki jo je treba znova uvrčiti. To nam jemlje čas, to luki in nam zmanjšuje dohodek. Karkoli pade na tla, pa je 'ako rekoč uničeno, ker ni rampa betonirana. Samo 200.000 dinarjev bi stala ploščad, malenkost v primerjavi z nastalo škodo.«

Izboljšati pa bi bilo treba tudi kontrolo nad težo blaga. Zgodilo se je že, da je roba po železniških podatkih tehtala 17 ton, mi pa smo jo na lastno pest ponovno stekali in ugotovili, da je tehtala 27 ton. Lahko pa je kdaj tudi obratno. Če bi ta nadzor izboljšali, bi se izognili včasih neupravičenih očitkov s strani komitentov, da smo jim dostavili premalo blaga, in njihovih zahtevkov po povračilu škode. Sofer pripelje na primer 550 vreč soje, tako je napisano na spremnem listu, nihče pa ne more trditi, da smo je toliko tudi naložili na vlak, ker vreč na Kozini

ne preštejemo. Ne govorim v tri dni. Neki sofer si je tako prilastil 5 zabojev jabolk. Za vso zimo bi bil zastoj preskrbljen z njimi, če mu slučajno ne bi prišli na sled...

Takole mislim: prav je, da se delavec pošteno oznoji za tistih osemdeset tisoč dinarjev, ki jih zasluži na mesec, če dela po dvanajst ali več ur na dan, toda malo bolj naj se potrudijo tudi tisti, ki delo organizirajo in ne zaslužijo nič manj, pa bodo gospodarski rezultati v luki boljši.«

Vsak drugi delavec se je ponesrečil

Lov na tone je terjal od ljudi več, kakor zmorejo. Že več mesecev zapored delajo po 12 do 16 ur na dan. Zato tudi povečana higiensko-tehnična varnost ni veliko zalegla. Od 811 članov kolektiva se jih je pri delu ponesrečilo 393, skupno pa so izgubili 3375 delovnih dni in štiri življenja. Razen tega je kolektivno delo trpelo zaradi pogostih manjših obolenj. Bolezni in nesreče pri delu so luko stale 21,4 milijone dinarjev, upoštevaje samo izplačano hranarino, dopolnilni prispevek zaradi nadpovprečnega števila obolenj pa ji je zmanjšal čisti dohodek še za 31 milijonov din. Skupno torej 52,4 milijona dinarjev.

Povprečno 54 lučanov je redno manjkalo z dela.

Nič čudnega, če je sindikalno vodstvo tako odločen nasprotnik »lova na tone« in telesnega preobremenjevanja delavcev, ki se očitno ne rentira.

Samokritična priznanja

Jasno, da je ob vseh teh dokaj neugodnih ugotovitvah morala sindikalna konferenca ugotoviti še, zakaj sami upravni organi in politične organizacije niso prej intervenirale.

Nekateri vodilni strokovnjaki menijo, da je organizacija dela in vse, kar je v zvezi z njo, izključno njihova stvar, samoupravni organi in politične organizacije pa doslej niso bile ali dovolj močne ali dovolj samostojne, da bi se jim postavile po robu.

»Upoštevajte, da imamo komaj dobro leto pravico samostojno gospodariti in odločati,« je dejal predsednik upravnega odbora. »Prej je bil delavski svet samo posvetovalni organ upravnega vodstva, ki je imelo med izgradnjo luke vsa družbena in gospodarska pooblastila. Odločanje pa je nekaj čisto drugega kakor posvetovanje. Lovili smo se pri delu, že sama razprava nam je delala težave, ni nam bilo jasno, o čem smemo in moramo sami odločati in tako smo se radi naslanjali na upravno vodstvo. Vse to se še zdaj občuti, zlasti ker nam sindikat ni pomagal pri vzgoji, ker nas ni dovolj spodbujal k delu, nam vlival samozavest. Zato smo, priznamo, velikokrat sprejeli sklepe, ki jih nismo dobro razumeli... Toda kljub tem slabostim si upam reči, da je samoupravljanje pri nas že vidno napredovalo, čeprav še ni zgledno. Sindikat naj bo porok, da se nikomur ne bo nič zgodilo, če bo kritiziral slabosti, ki jih je povzročilo delovno vodstvo, pa se bo tudi samoupravljanje v delovnih enotah bolj poživilo.«

Predsednik sindikata pa je že v referatu kritično ocenil delo te organizacije:

»Sindikalni odbor in sindikalne podružnice v delovnih enotah niso storile vsega, kar bi morale. Često smo bili na repu dogodkov, lahko pa rečem, da smo se zadnje čase bolj zagrizli v nekatera pereča vprašanja, čeprav je vse delo bremenilo le nekaj odbornikov. Upamo, da se bo naše delo še letos pre-

cej izboljšalo, ko se vrne 12 naših delavcev iz sindikalne šole prve in druge stopnje.«

Prepričljivo zagotovilo

Tem obljubam lahko verjamemo, kajti delegati so dobili prepričljive dokaze ob kritični obravnavi novega sistema delitve dohodka, ki ga uvajajo v luki.

Že na polletni konferenci se je luški sindikat zavzemal za to, da bi bili člani delovnega kolektiva bolj stimulirani za dobro gospodarjenje za povečevanje gospodarskega uspeha. Novi sistem delitve osebnih dohodkov formalno sicer zagotavlja, da bodo osebni dohodki odvisni od individualnega učinka, od gospodarjenja posamezne delovne enote in vsega kolektiva, vendar je, po mnenju sindikalnega odbora še sila pomankljiva.

Posamezniki izsiljujejo večje število točk na enoto proizvoda, povečujejo jih »ad hoc« tudi same delovne enote, ker ne morejo verjeti, da jim ne bo »nekdo

od zgoraj« samovoljno zmanjšal števila točk, ki ga bo samopravno vodstvo sprejelo in odobrilo. Torej: nezaupanje v moč delavskega upravljanja in v interno in splošno zakonodajo, ki se jim je porodilo že ob nezakotnem plačevanju nadur in nočnega dela. Delovne enote se branijo: »Če so si v operativni lahko linearno povečali osebne donodke v januarju in februarju, zakaj si jih ne bi smeli mi? Saj smo pod isto streho.«

Povečano število točk na marsikaterem delovnem mestu ni odvisno od delovnega efekta, kar utegne gospodarsko in družbeno škodovati. Zakaj gospodarsko, je znano, družbena škoda pa nastaja zaradi neskladij med priznano vrednostjo posameznih delovnih mest; ne manjka žolčnih pripomb in celo osebnih žalitev, ki kalijo medsebojne odnose.

Zato je sindikalni odbor menil na konferenci, naj bi strokovne službe vseh šest mesecev, dokler je novi pravilnik šele v preizkušnji, skrbno spremljale njegovo delovanje in presodijo, kakšna merila za individualni učinek bi najbolj povečala gospodarnost, sprostila notranje rezerve.

Sprejemljive pobude

Strokovnjaki, na primer, niso stimulirani za boljše delo, čeprav v luki nastajajo razni delikatni problemi. Njihovi osebni dohodki so odvisni od uspeha drugih delovnih enot oziroma od prometa blaga.

Sindikat meni, da bi komercialne delavce lahko stimulirali za sklepanje bolj donosnih uslug, za posle, kjer ni večjega materialnega rizika.

Obratunsko-računski sektor bi moral lahko participiral pri dohodku po opravljenih uslugah, podobno kot knjigovodski servisi. Investicijski sektor pa bi lahko posloval kot samostojen zavod, o čemer se že dolgo govori.

Ker osebni dohodki niso vezani pri uslužbencih na učinek, je prepad med ljudmi pred rampo in za rampo, ne potrebna vprašanja, ali luka potrebuje upravo ali ne, kdo je proizvajalec in kdo birokrat, čeprav se fizično in umsko delo morata med seboj dopolnjevati.

»Če bi bili osebni dohodki slehernega člana kolektiva odvisni od opravljenega dela,« je bilo rečeno na konferenci, »bi v luki utihnili tudi glasovi, da lahko močna roka ureja zamotane probleme, ki jih nikoli ne zmanjka.«

Braniki zoper fluktuacijo

Boljši sistem delitve osebnih dohodkov, ki bi vsakogar silil k boljšemu gospodarjenju s stroji in orodji in dal pobude za boljšo delovno organizacijo tja do navidežno nepomembnih malenkosti, bi bil tudi trden branik zoper fluktuacijo, ki se je lani dvignila že na 57 %.

V vseh pristaniščih se nekvalificirani delavci hitreje menjavajo kakor po tovarnah, vendar se s tem dejstvom ne kaže sprijazniti. Zlasti ne v Kopru, kjer pada kakovost uslug, v čemer se pred nedavnim niso imeli resne konkurence.

Sama povečana skrb za strokovno izobraževanje je sicer porok za solidno delo, ni pa porok, da bodo investicije v povečano znanje kaj dlje koristile koprski luki, če delavcem ne izboljšajo življenjskih pogojev.

Veliko na boljšem so že, to je res, vendar žive mnogi še zelo bedno. Novi šef komercialne je na letni sindikalni konferenci dejal, da si jim kratko malo ne upa reči, naj pridejo v nedeljo delat, četudi bi bilo z vidika gospodarnosti nujno. »Dokler ne pridejo v boljša stanovanja,« je dejal, »mi vest ne bo dopuščala, da bi jih motil pri bednem nedeljskem počitku.«

Zato je samoumevno, da je na letni sindikalni konferenci kdo ve že kolikokrat ponovil vprašanje: Kaj je z luškim domom?

Pojasnijo pa ni bilo kdo ve kako pomirjevalno. Projekt je v reviziji in bo verjetno kmalu odoben, zastrilo pa se je finančno vprašanje. Po razpisanih licitacijah je videti, da bo dom stal okoli 600 milijonov dinarjev, po kalkulacijah projektantov (ki so že predvideli 25 % podražitev materiala) naj bi gradnja stala 171 milijonov, najnižji ponudnik pa je zahteval 264 milijonov.

Luka pa ima za investicije v družbeni standard zagotovljenih komaj 180 milijonov.

Kje in kako naj pridejo do denarja, ne vedo.

Kredit?

Ne bo se mu mogoče izogniti, čeprav so za kapitalno gradnjo dolžni še 2 milijardi 77 milijonov.

Zahteva sindikalne konference po boljšem gospodarjenju, ki naj ga spodbuja pravilna stimulativna delitev osebnih dohodkov, je bila torej več ko upravičena.

MARIOLA KOBAL

Jubilejni koncert UPZ

SLOVENSKA
FILHARMONIJA
27. MARCA 1964

Uporabna in neuporabna umetnost

RAZSTAVA V LJUBLJANSKI
MESTNI GALERIJ

Dobri rezultati

KONCERTNI NASTOP
GOJENCEV ZGBI
2. APRILA 1964

Zgrešena uprizoritev

ÖDÖN VON HORVATH:
»SEM PA TJA« V SLG CELJU

Naj nam bo dovoljeno, da ob tokratnem jubileju Učiteljskega pevskega zbora »Emil Adamič« ne pričnemo z nalogami njegovega poslanstva in s težavami, ki jih mora premagovati. Vsi poslušalci zadnjega nastopa in vsi, ki so že kdaj srečali UPZ, jih poznajo in upoštevajo, razmišljanje in smernice, kakšno naj bo poslanstvo zbora pa je bilo dovolj, saj se že dolga leta ponavljajo v slehernem časopisnem poročilu. — In to prav gotovo ni namen, ki ga skuša doseči »Emil Adamič«. Nekateri potepi s sporeda zadnjega koncerta so namreč kazale mnogo več, kot samo jubilejne značilnosti (Lajovic, Svava, Ukmar, Mihelčič), vendar je spored kot celota s svojo neizoblikovano in očitno nepremišljeno mešanico (zlasti v prvem delu), ostal na ravni sicer prizadevnega, a nekritičnega amaterizma, ki pač ponuja poslušalcem ob določenih priložnostih kar in kakor je pridela. UPZ ima pred sabo višje cilje — o tem priča njegova preteklost — vendar jih simptomatično nastopanje ob jubilejih zadnja leta spreminja v dokazovanje obstojanja. Občinstva pa jubilejni praviloma ne zanimajo; zanimajo ga skladbe in kvaliteta ansambla. Če pa že objavimo jubilejni koncert — potem bi veljalo poslušalcem povedati, katero obletnico praznujemo.

Nastop UPZ je privabil v dvorano pretežno tisto občinstvo, ki pozna zbor že dolga leta, zato pa zelo malo druge publike. Kakor je prvo dejstvo spodbudno, tako drugo opozarja na nevarnost, ki očitno preti — seveda ne samo »Emilu Adamiču«, zagotovo pa najprej tistim ansamblom, ki (kljub amaterskemu poreklu) ne zmorejo več ostrih profesionalnih meril in zato ne več konkurence s svojimi najboljšimi vrstniki. Nedopustno megalomanstvo je, če navajamo v sporedu Adamičeve »Pastirske« (ki so tako in tako le del suite »Saljivke«), izvedemo pa samo njihov zaključek, Kolo, in še tega s krepko krajšavo. Prav tako je nedopustno odnosa do publike, ki dovoljuje dirigentu ad hoc, na odru, brez opravičila ali opozorila izpuščanje programiranih skladb. — Oboje seveda ne zadržava kvalitete zbora: zapisano je v premislek odgovornim tovarišem. Zbor sam se je predstavil kot dobro pomlajen ansambel. Mnogo svežih pevcev, izvrstna solista ter pravilno številčno razmerje moških in ženskih glasov so dali prijetno zvočno osnovo — vendar nič več, zakaj zaokroženost posameznih skupin bo terjala še mnogo dela, prav tako zvočna kultura celote, ki je (samo zaradi novih članov?) očitno padla. Zbor je izgubil piano in prehaja na dinamično eksponiranih mestih

v kričanje, kar seveda pomeni pomanjkanje zvorske tehnike. Prav tako ostaja zanemarljiva dikcija ob sleherni kompozicijsko zahtevnejši partituri (Svava, Mihelčič), kar je — se razume — v škodo učinka in dojemljivosti izvedenih skladb. Pa tudi ritmična neenotnost in ponekod inonanačna labilnost sta zadušili precej muzikalnih potez. Škoda je tolikanj večja, ker so pokazali pevci mnogo zavzetosti za stvar, temperamenta ter intenzivnega sodelovanja — se pravi tistih osnovnih in najvažnejših odlik, ki so pogoj za dobro interpretacijo.

Dirigent Jože Hanc je vložil v izvedbo mnogo temperamenta in napora, vendar je pri tem docela pozabil na stilne razlike med posameznimi skladbami. Marsikje nedopustno fraziranje (Gallus n. pr.) ter prepogosti, muzikalni dikciji nasprotujoči poudarki so ob tem povzročili enoličnost, ki gotovo ni bila namen in cilj tega koncerta. Če je občinstvo reagiralo lepo, vendar z refrenom: ob takih delovnih pogojih so še mnogo napravili, potem je to gotovo znamenje razumevanja, nikakor pa ne cilj, ki ga skuša — o tem ne dvomim — doseči UPZ »Emil Adamič«. Njihov zadnji nastop je bil namreč pod ravnijslovesa in zmogljivosti našega najboljšega amaterstva.

BORUT LOPARNIK

»Arzenik in stare čipke« Josepha Kesselringa v Drami SNG v Ljubljani. Na fotografiji Janez Rohaček kot dr. Einstein, Lojze Rozman kot Jonathan Brewster in Ali Raner kot Teddy Brewster

Razmišljanje ob zadnji premieri

DRAMA SNG LJUBLJANA: J. KESSELRING: »ARZENIK IN STARE ČIPKE«

Morebiti teh nekaj uvodnih besed, ki jih nameravam napisati, ne sodi najbolj ravno k zadnji premieri v Drami Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani, toda od začetka sezone pa do danes je preteklo toliko časa, da je letošnji obraz Drame že več ali manj izoblikovan. In ob tem obrazu se nam vzbujajo pomisleki.

Človek ima vtis, ko da želi Drama s svojim tosezonskim repertoarjem zgolj razburjati duhove, preizkušati človeško potrpežljivost ali celo, kar si sicer težko predstavlja, prepričati Slovence, da je zveličavna samo ta in nobena druga odrska umetnost, ki nam jo ponuja od premiere do premiere. »Arhangeli niso avtomati« D. Foja, »Zgodba o Vasku« G. Schehadeja, »Gubernator« L. Kruczkowskega, »Na hudi dan si smerom sam« I. Potrča so na primer dela, ki bi se v enem letu lahko mirno zvrstila v eksperimentalnem gledališču, ali še bolj v teatru — če bi takega imeli — ki bi naj imel izključno spoznavno ter seznanilno vlogo o odrski umetnosti. Ne trdim, da take vloge do neke mere ne opravlja tudi osrednja gledališka hiša, nasprotno, toda skozi vse leto in izključno samo to, gotovo ne. Ali še bolj, ne z deli, ki niso (razen deloma »Vaska«) kak tipičen primer sodobnega gledališkega iskanja in umetnostne smeri. In kakšen smisel ima za vsako ceno uprizorjati slovenske novitete, ki so tako slabotne umetniške vrednosti, da ne moremo zgolj »kritizirati« avtorja, temveč si že zastavljamo vprašanje: ni morda krog ljudi, ki dokončno izrečejo svoj »da« za uprizoritev, hotel onemogočiti pisca in neposredno tudi povedati »glejte, tako ničeva pa so slovenska peresa«. To bi bila netaktnost brez primere. Se zdalec ne mislim ne jaz, ne večina javnosti, da sestavljajo repertoarje naših gledališč nevedneži in ljudje brez poslušala in da jim lahko kdorkoli neko delo vsili na program. In če danes že vsakdo napada gledališke kritike, češ da so revni amaterji (saj jih tule nočen zagovarjati) in na njihovo mnenje gledališča prav nič ne dajo, pa naj Drama Slovenskega narodnega gledališča pri sestavi svojega prihodnjega repertoarja naredi anketo med gledalci, ki bo prav gotovo pokazala, da smer, ki jo je ubrala letos, ni najbolj zaželena. Se to: omenila nisem tistih premier, v sezoni 63/64 (Camus, Albee), ki jim po umetniški plati in idejni dognanosti, pa naj se z njo strinjamo ali ne, ni kaj očitati. Tudi nisem trdila, da je dramska hiša tako sveta, da bi ne smela postaviti na oder vseh prej naštetih del. Toda zakaj vse v eni sezoni? Kaj ni bil čas tudi včeraj in bo še jutri? In, kaj je res izbor sodobnih tekstov v svetovni literaturi, ali vsaj tistih iz najbližje preteklosti, tako reven?

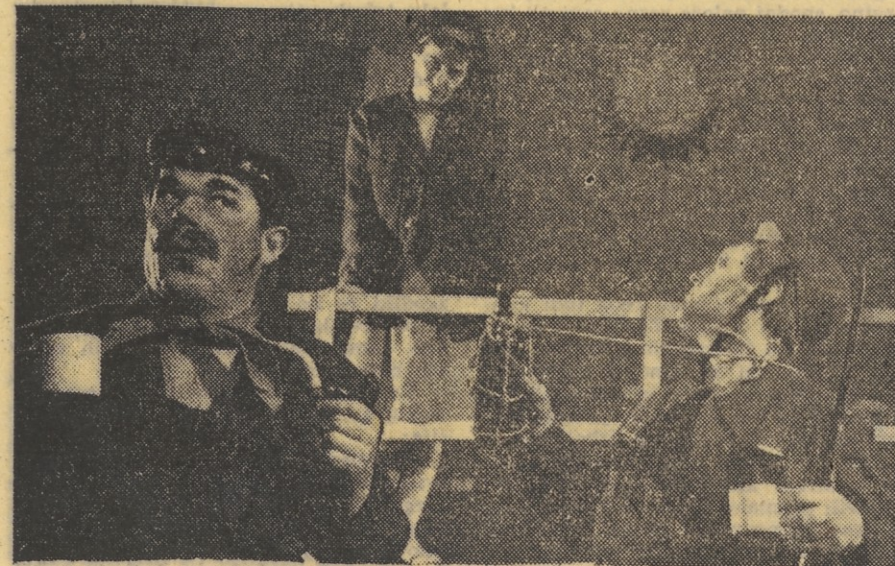
»Arzenik in stare čipke« ameriškega pisatelja Josepha Kesselringa so nepretno komedija v pravem pomenu besede. Res, da je humor, ki nam ga ta komedija ponuja, v svojem bistvu že kar grozljiv, vendar grozljivosti v Kesselringovem delu ni čutiti, pač pa se morada lahko vprašamo, kam je zašlo človeštvo, da se lahko smeje celo že ubijanju in smrti. Pa vprašanje pride šele po predstavi, med njo namreč ni časa še za kaj drugega, kot za sproščeni smeh.

Dve zelo ljubeznivi, priletni tetki imata namreč kaj čudno navado in mehko srce. Iz usmiljenja gostita osamele, stare gospode z arzenikom in jih s pomočjo svojega slaboumnega brata in ob svečani pogrebni slovesnosti pokopljeta v hišni kleti. Naključje seveda hoče, da ju njun nečak, gledališki kritik, zaloti, se zgornj, sproži zaplet... Potem se ne pričakovano vrne še njegov slaboumni brat, ki seveda prav tako ubija — ubijanje je že kar družinska čednost Brewsterjev — vendar na zelo vsakdanji, brutalni način. Tako je še en zaplet, v katerega poseže policija, pa ne delajmo si utvar, da ta hudodelnež kratko in malo polovi in v takne za rešetke! Se verjeti noče, vsaj tetkam ne, zakaj zbirka dvanajstih ali trinajstih gospodov v kleti je precej neverjetna stvar. Toda mladi kritik, edini normalnež, saj se izkaže, da je samo po imenu Brewster, spravi končno vse v red: strica v zavor, brata v zapor, sebe v zakon, tetki pa — tetki živita s svojo lepo navado naprej.

Edino, kar bi še lahko povedati, je, da je delce pisano spretno, duhovito, z željo, da izključno samo zabava in ne neposredno tudi povedati »glejte, tako ničeva pa so slovenska peresa«. To bi bila netaktnost brez primere. Se zdalec ne mislim ne jaz, ne večina javnosti, da sestavljajo repertoarje naših gledališč nevedneži in ljudje brez poslušala in da jim lahko kdorkoli neko delo vsili na program. In če danes že vsakdo napada gledališke kritike, češ da so revni amaterji (saj jih tule nočen zagovarjati) in na njihovo mnenje gledališča prav nič ne dajo, pa naj Drama Slovenskega narodnega gledališča pri sestavi svojega prihodnjega repertoarja naredi anketo med gledalci, ki bo prav gotovo pokazala, da smer, ki jo je ubrala letos, ni najbolj zaželena. Se to: omenila nisem tistih premier, v sezoni 63/64 (Camus, Albee), ki jim po umetniški plati in idejni dognanosti, pa naj se z njo strinjamo ali ne, ni kaj očitati. Tudi nisem trdila, da je dramska hiša tako sveta, da bi ne smela postaviti na oder vseh prej naštetih del. Toda zakaj vse v eni sezoni? Kaj ni bil čas tudi včeraj in bo še jutri? In, kaj je res izbor sodobnih tekstov v svetovni literaturi, ali vsaj tistih iz najbližje preteklosti, tako reven?

»Arzenik in stare čipke« ameriškega

ALA PEČE

Z uprizoritve Horváthove groteske »Sem pa tja« v Slovenskem ljudskem gledališču v Celju (Janez Škof, Mija Mencejeva, Pavle Jeršin)

V Ljubljani smo imeli konec marca kongres jugoslovanskih umetnikov, ki se ukvarjajo z uporabno umetnostjo. Ob tem kongresu so odprli tudi razstavo izdelkov v Mestni galeriji, ki je zelo zanimiva in ki je vredna obiska.

Sama misel, da je treba industrijske izdelke in predmete, ki jih uporabljamo v vsakdanjem življenju — kot stole, posode, police, pohištvo, notranjo opremo — kar najbolj estetsko zadovoljivo oblikovati, pravzaprav ni nova. Človek si je že od nekdaj rad okrasil in oblikoval predmete, ki jih je uporabljal. Se pred sto leti so v naših kmečkih hišah slikali skrinje, omare, vstavljali v okna kovane mreže itd. Vse te predmete danes občudujemo v različnih muzejih in se obenem spominjamo pohištva, kakršnega so imeli po svojih sobah naši očetje: kredence, servisi, omare iz orehove korenine — vsa tista hladna, neudobna in neokusna ropotija, ki je predstavljala vsakdanje življenjsko okolje človeka v pol pretekli dobi. Nujno je, da pa oblikovanje sodobnega življenjskega okolja prevzemajo spet v roke umetniki. Prav nič me ne skrbi za bodočnost uporabne umetnosti, saj je smisel za plaširanje svojih izdelkov in zavest, da se morajo vključiti v industrijo pri »uporabnih« umetnikih najmanj tako dobro razvit kot njihove kreativne sposobnosti.

Se neko drugo vprašanje se tu odpira: imamo uporabno umetnost. Ali naj to pomeni, da obstaja tudi »neuporabna«? Tu je položaj težji, spomnimo se samo vseh neštevilnih slik, grafik, plastik, ki jih njihovi ustvarjalci z neverjetnim optimizmom neustavljajo razstavljajo na različnih razstavah. Silno malo število ljudi jih vidi, še manj pa je tistih, ki bi se odločili za nakup... Tudi tu bo treba sprožiti akcijo, ki naj zagotovi tudi »neuporabni umetnosti« njeno funkcionalno mesto v prostoru in okolju, v katerem živi in dela naš človek.

FRANCE ŽUPAN

Koncertni nastop solistov in orkestra Zavoda za glasbeno in baletno izobraževanje v Ljubljani je pokazal tri res hvalne vredne dosežke: dober orkester, kvalitetne soliste ter — skoraj polno dvorano mladih poslušalcev. Pojdimo po vrstih!

Le redkokdaj se zaveda, koliko in kako trdega dela je treba, da se iz gojencev, nevajenih ansambelske igre in brez izoblikovanega tehničnega znanja, rodi pravi orkester, ki mu intonanci in ritmični problemi zgodnjermantičnih in klasicističnih partitur ne zastavljajo več nepremagljivih ovir, ki nastopa kar presenet-

ljivo samozavestno in je tudi v izrazu že dovolj samostojen. Gotovo — bili so spodrsiljaji, vendar taki, ki se primerijo marsikateremu orkestru. Zasluga za ta uspeh gre predvsem dirigentu prof. Vinku Sušteršiču, njegovi ljubezni in delovni požrtvovalnosti. Skoda, da s pomanjkljivo manualno tehniko marsikdaj pokvari dosežene rezultate.

Vsi trije solisti so izpričali lepo mero tehničnega znanja in prirojene muzikalnosti ter zanesljiv nastop, torej dobre osnove za bodoči študij — še posebno pa sta se izkazali violinistka Dušica Brezovec in pianistka Sonja Pahor. Zal let?

spored ni vselej odgovarjal resni zasnovi večera in dvakrat škoda, ker je prav slovensko delo (B. Arnič: Koncert za violino in mali orkester) obstalo na meji, ki loči sprejemljivo od nesprejemljivega.

Najbolj pa je običajnega obiskovalca ljubljanskih koncertov presenetilo občinstvo — cela vrsta mladih, muzike željnih obiskovalcev, ki jih sicer skoraj nikoli ne srečamo v Slovenski filharmoniji. Kaj ni del vzgoje na Zavodu za glasbeno in baletno izobraževanje tudi oblikovanje naše nove koncertne publike, tiste, ki jo pričakujemo že dolgo vrsto let?

L. B.

Ödön van Horváth, ki je bil po rodu Madžar, rojen na Reki, pisal pa je v nemškem jeziku, si je pravkar utrl pot z odrov zapadne Evrope tudi na Slovensko. Mislim, da bi ne utrpeli prevelike škode, če bi ga nikoli ne spoznali, vsaj kolikor lahko sodimo po njegovi groteski, ali bolje komediji »Sem pa tja«, ki jo je pravkar uprizorilo Slovensko ljudsko gledališče v Celju.

Kljub avtorjevi očiti želji, da bi osmešil umetno porazdelitev sveta v države in absurdnosti, do katerih prihaja na državnih mejah, kljub torej še danes živim in aktualnim problemom, ki so vredni pisateljevega peresa, je ostala Horváthova komedija bolj izsek iz dogajanja na prehodih to in onstran meje, življenjska

zgodba nekih konkretno prizadetih ljudi. Ni se dvignila iz te konkretnosti v splošnost, zakaj avtor si je preveč prizadeval, da bi dal s svojim pisanjem publiki smeha in zabave. V tem smehu in zabavi pa gledalec pogreša domiselnosti in globljega duha. Saj se sučeta zgolj okrog Sirotnika, ki ga oblasti ene države izženejo in ga druga država ne mara sprejeti, zato spi na mostu, tako zaloti tihotapec, prenaša ljubezenska sporočila graničarja tostran meje graničarjevi hčeri onstran, potem je priča tajnemu sestanku dveh preveč bedastih — ne grotesknih — ministrskih predsednikov, končno pa ga osvoji temperamentna vdova in se preseli z mostu v njen dom.

Režija Horváthove komedije

»Sem pa tja« v Slovenskem ljudskem gledališču v Celju je bila v rokah Jura Kislingerja. Čeprav je Horváthov tekst kaj malo grotesken, ga je želel režiser v svojo režijo za vsako ceno še poudariti, vmes pa se mu je pritihotapilo nekaj hudo nerodnih, čistih, realističnih prizorov, ki so krhali enotnost predstave (umivanje nog, petje obeh pijancev...). Morda je prav ta neenotnost v režiserjevem konceptu povzročila pri igralcih, da so učinkovali nekam težko in okorno in tako le redko izrabili smeh.

V glavnih vlogah so nastopili Marijan Breznik (Sirotnik), Janez Škof, Pavle Jeršin, Janez Bermež, Mija Mencejeva in dr. Sceno je zasnoval Avgust Lavrenčič.

A. P.

Neposredne in perspektivne potrebe družbeno aktivnega človeka

Poskušal bom na dveh primerih, ki sta bila omenjena v referatu tovariša Babica, konkretizirati svoje stališče. Referat IV. kongresa Zveze Svobod in prosvetnih društev je pokazal na nujnost, da imamo pri programiranju društvenega delovanja vselej pred očmi politične, ekonomske, socialne in druge spremembe v družbeni skupnosti, ter protislovja in probleme, ki ob tem nastajajo.

Tako na primer bistvene spremembe položaja in miselnosti na vasi, ki je posledica industrializacije dežele in tudi kmetijstva. Tradicionalna vas je socialno pomenila trdno, stalno in zato konservativno skupnost, ki je močno avtoritativno presojala ponašanje in delo vsakega svojega člana. Avtoriteta skupnosti je hkrati nudila varnost posamezniku. V njej je bilo le malo mesta za tveganje kot moralnem dejanju posameznika. V okviru te skupnosti je bilo človeku že vnaprej tako ali tako vse določeno. Mladi ljudje, ki iz vasi prihajajo v mesta in industrijska naselja so najprej osvobodjeni konservativne trdnosti in moralne varnosti, ki je bila vzdušje njihovega dotedanjega okolja, ne da bi se že povsem lahko vključili v novo družbeno moralno skupnost. Nujno se v njih samih pojavljajo moralne dileme. Od tod konservativna obtožba, da tovarna kvari ljudi, obtožba, ki je vsebina mnogih povesti v predvojnih slovenskih večernicah in v katoliških leposlovnih revijah za ljudstvo. Idealizacija konservativne vaske skupnosti proti mestu in tovarni je bila tudi bistvena vsebina kulturne dejavnosti mnogih prosvetnih društev. V tem so bila ta društva idejno enotna in povezana s političnim gibanjem, ki se je naslanjalo pretežno na kmečko prebivalstvo. Danes so sociološki premiki neprimerno hitrejši, nastajajo delavska naselja, katerih prebivalci so bili skoraj v celoti še včeraj doma na vasi in celo v predmestjih velikih mest, na primer v Mariboru je takih prebivalcev ponekod do 50 %. Mislim, da ne gre podcenjevati velikih dilem tega dela prebivalstva; imenoval sem jih moralne dileme, čeprav gre še za celo vrsto drugih miselnosti in življenjskih protislovij. Pomagati ljudem, da bodo razumeli in čustveno razreševali svoje moralne dileme in konflikte, seveda ne more biti stvar kulturnih društev. Brez skladnega delovanja vseh družbenih faktorjev in brez njihove enotne idejne usmerjenosti, bi povzročali samo še nove konflikte. Povezanost in enotnost našega delovanja pa seveda ne sme biti samo organizacijska in metodolška, ne sme izhajati torej samo iz vprašanja, kako ljudi najbolj primerno organizirati in kakšne metode dela bi v taki sredini najbolj ustrezale.

Zdi se mi, da je precejevanje organizacijskih in metodolških prijemov v naših društvih največkrat plod preamajhnega razumevanja vsebinskih problemov, v našem primeru moralnih dilem, ki se porajajo, ko pride človek iz trde, toda varne skupnosti, v okolje, ko se mora nenehno svobodno odločati. Bistveno vprašanje je vsebinsko: kaj ljudje rabi, da bodo pravilno razreševali svoje probleme; ali drugače, kako in s kakšnimi deli jim priklicati v zavest njihovo lastno problematiko, da jo bodo razumeli in doživeli. To pa je idejno vprašanje. Idejna skupnost, ki jo tako ustvarjamo, ni nič dogmatičnega, saj izhaja iz analize stanja in realnih možnosti, pravilnost sklepov iz take analize pa potrjujejo ali negirajo doseženi rezultati. Tako idejne enotnosti, ki jo imam v našem delu za nujno, ne more nadomestiti niti tako pomembna avtoriteta, kot jo upravičeno ima v slovenski zgodovini kulturna dejavnost. Sele tako idejno razumevanje problemov nam tudi omogoča smotno delovanje.

Naj ilustriram uvodno stališče še ob enem primeru, ki je v naši državi danes izredno glasen. Gre za spor med slojem, ki je ukvarja s proizvodno ekonomsko dejavnostjo, in slojem, ki se ukvarja z družbenim humanističnim delom, kot je vzgoja, kultura, znanost ipd. V publicistiki in na raznih posvetovanjih smo priče ostrih obsodb ljudi, ki delujejo na proizvodno ekonomskem področju, s strani tako imenovane humanistične inteligence, češ da nimajo nobenega smisla za duhovno kulturo, da imajo namesto srca in možgan računarske stroje, da so krivci deprofesionalizacije in tehnokratizacije človeka itd. Z druge strani pa očitajo humanistični inteligenci, da živi izven časa, da je neproduktivna, da ne upošteva ekonomske nujnosti in primernost proizvodnje. Očitki prvih so bolj prizadeti in pikri in sklicujejo se na mnoga dejstva, kot so velike razlike v dohodku, ki niso razlike v delu, ampak po poklicu; zaostajanje družbenih sredstev, namenjenih kulturi, za materialnim in družbenim razvojem in — ne nazadnje — samo občasno in neobvezno obravnavanje kulturnega področja na vseh

družbenih forumih. Obramba pred temi očitki poudarja znano spoznanje, da bit določa zavest, da je primarna družbeno ekonomska baza, na kateri šele se lahko razvije duhovna nadstavba. Sodim, da takšen položaj, da ta polarizacija družbenih slojev močno hromi zavzetost naših kulturnih delavcev.

Zastavljam si vprašanje, ali je taka polarizacija nujna — kajti če je to, potem bo nujen rezultat lahko samo ta, da bo en sloj priznal nadvlado drugega. To pa bi praktično pomenilo tehnokratsko oblast, pa če mi vsi to hočemo ali nečemo. Hkrati pa bi to povzročilo, da bi se delavci na humanističnem področju organizirali posebej za političen boj.

Sodim, da so taki sklepi nevzdržni, pa čeprav jih grupa ljudi pri nas ne le popularizira, ampak se loteva tudi že organizirane politične dejavnosti v to smer.

Ne bom teoretično razpravljal o preveč preprostih zaključkih, ki jih nekateri izvajajo iz materialistične misli, da bit določa zavest. Odnos med njima je, kot je Marx večkrat poudaril, odnos enotnosti protislovij, to pa se pravi, da vsako zaostajanje zavesti za družbeno ekonomsko bazo nujno povzroča zaostajanje te baze same in obratno.

Mislim, da se moramo tega problema lotiti konkretno, pri čemer lahko seveda opozorim samo na nekatere elemente in postavim samo posamezne hipoteze. Te hipoteze, ki zahtevajo študija in preverjanja, ki bi pa jih le hotel povedati zato, da bi o njih razmišljali, so naslednje:

■ Prvič:

Položaj in vloga kulture in znanosti sta se na Slovenskem dejansko spreminila. Politična in ekonomska odvisnost vse do socialistične revolucije sta na Slovenskem dopustili večji razmah samo kulturi — možnost večje afirmacije samo na tem področju je povzročila, da so se naše

Nova prijatelja

Foto: Milan Sparovec

sile pretežno usmerile na kulturno področje. To dejstvo, ki se je kazalo v prevladujoči ljudskoprosvetni dejavnosti in v pretežno kulturno-umetniški usmerjenosti inteligence, pa ni pomenilo naše moči, ampak tudi našo slabost. Danes ta slabost ni več nujna, slovenski narod se mora in mora afirmirati na vseh področjih.

■ Drugič:

Znanosti in tudi umetnosti politično in ekonomsko odvisna dežela ni rabila zato, ker bi razvita proizvodnja in samostojno družbenopolitično delovanje ljudi zahtevalo visoko stopnjo znanosti in kulture. Potrebni sta nam bili zato, da se tudi na teh področjih nacionalno afirmiramo. Postavljali smo ju v oltar in ju oboževali, ker ju nismo rabili. Danes je nadaljnji razvoj naše gospodarske moči in družbenega siste-

ma bistveno odvisen od dosežkov znanosti in vpliva kulture. Iz oltarja integrirata znanost in kultura sedaj v življenje. To je zagotovilo nujnega razvoja, ne njihova negacija, pa čeprav nas pri tem zgodovinsko prehojena pot še tako ovira.

■ In tretjič:

Družbeno samoupravljanje, ki zahteva vsestransko razvitih osebnosti, se kot družbeni sistem zoperstavlja izolaciji posameznih področij človeške umske dejavnosti od vseh drugih, zoperstavlja se pojavu, ki je močno značilen za sodobno znanost, filozofijo in tudi umetnost. Hkrati lomí ta sistem vsak monopolizem ustvarjalcev na posameznih področjih, ki je največkrat plod prav take izolacije.

Ne mislim, da lahko te hipoteze pojasnijo problem v celotnem družbenem obsegu. Sodim pa, da bi morali mi vsi

skupaj ob analizi konkretnih idejnih problemov ustvarjati tisti enotni idejni pogled, ki bo omogočil, da bomo vsebinsko bogatili svoje delo, da bo postalo človeku potrebno zaradi današnjega in jutrišnjega dne, in se ne bo naslanjalo izključno le na tradicijo kulture na Slovenskem.

Nimam nobenega izdelanega predloga, sodim pa, da bi bilo koristno, če bi občasno prirejali posvetovanja, na katerih bi obravnavali posamezna in kompleksna idejna vprašanja na našem področju. Sodim, da je čas, da ob organizacijskih in metodolških vprašanjih preidemo korak naprej k vsebinskemu in idejnemu poglobljanju. Le tako bomo lahko močneje prispevali tudi k reševanju organizacijskih in materialnih problemov, ki nastajajo.

LEV MODIC

(Iz razprave na kongresu)

MESTO KULTURNEGA DELAVCA

v Zvezi kulturno-prosvetnih organizacij Slovenije

Ze v pripravah na IV. kongres Zveze Svobod in prosvetnih društev Slovenije so se zvrstili zapisniki razburljivih besedi, sporazumov pa tudi nesporazumov o bodoči vlogi Zveze Svobod. Ob vsem tem je imel človek večših zares občutek, da je želja po reorganizaciji bila že sama zase tako mikavna, da smo hoteli reorganizirati že kar reorganizacijo. To je pač ena od ljubkih navad našega časa, ki pa je vsaj zame še zmeraj bolj spodbudna kot vesplošno zadovoljstvo: češ pred petdesetimi leti je bilo dobro tako, pa naj bo še zdaj. Res pa je tudi, da vsaka reorganizacija omogoča soudeležbo zmedenih glav, ki ne vedo, kaj bi radi, pa jim je zato že besedica reorganizacija pri srcu zato, ker morajo toliko reorganizirati, da ne utegnejo ob tem še kaj razmišljati. Tako telovadba besed se je splela okoli tako imenovanih »starih« in »novih« oblik, okoli »klasičnega« prepevanja, muziciranja, amaterskega igranja in okoli »novih« klubskih oblik. Ob vseh teh debatah o oblikah, ki so večkrat mejile že kar na nekulturno sovraštvo, so se lahko uveljavili raznorodni zasebni (ne)koncepti, demagogija raznih sort, črkarska pravda, katera od vseh teh oblik je našemu človeku najbolj potrebna. Resnici na ljubo bode povedano: nobena od teh oblik ni popolnoma nova, važno je samo, s kakšnim vinom se bodo napolnili peharji vseh teh različnih oblik.

Zato se mi zdi popolnoma odveč skrb posameznih navdušenih amaterjev, ki vidijo svoje poslanstvo edinole v direktni odskri izpovedi in se bojijo za nadaljnjo usodo te vrste amaterske dejavnosti. Prav tako nepremišljeno pa bi seveda bilo zaiti v drug ekstrem in se opredeliti samo za pasivno sprejemanje kulture vseh zvrsti in oblik. Menim, da je vloga Zveze Svobod v naši kulturni situaciji zelo kompleksna, da morajo posamezni organi, kot so društva, klubi itd., s pravih refleksom oceniti kulturne potrebe in interese nekega kraja in kakopak tudi lastne zmogljivosti. Enotnega recepta, nekašne magične formule kulturne kritike in kul-

turne dejavnosti ni mogoče predpisati, mogoče pa je razumeti kulturne potrebe v konkretni družbeni situaciji. Tu pa je pri nas razpon zelo velik: od industrijsko razvitih in bogatih krajev pa do revnejših in manj razvitih predelov. V tej dinamiki kulturnih potreb je po mojem prepričanju lahko mikavno področje dela za slehernega kulturnega delavca. Moramo priznati, da je Zveza Svobod v ocenjevanju kulturnih potreb analogno z razvojem naše družbe sprejela dovolj široka, razumna in netoga stališča. Mislim namreč na to, da je dobršen del naših članov, kljub razburljivim intermezom, domel kompleksnost in raznorodnost naših kulturnih potreb. Doumel je tudi, da je nivo naše kulture marsikje enak ničli, da se samo z amaterskimi nastopi ne da odpraviti duhovne ali pa konkretne nepismenosti, da je treba uveljaviti in iziliti vse možnosti, ki so že na razpolago, ali pa samo, še latentno vključijo v naših možganih. Ni še tako dolgo tega, kar sem čital v Delu članek, ki med drugim obravnava tudi našo amatersko glasbeno kulturo. Povsem in brez pridržka se strinjam z avtorjem članka, ki piše: če je res, da tradicija in kultura naših pevskih zborov zamira, potem je treba to ugotovitev sprejeti z žalostjo, ne pa z veseljem. Hkrati, ko želimo obuditi k življenju nove oblike kulturnega dela, kakopak ne moremo apatično mimo takih pojavov, kajti tudi ti po svoje osvetljujejo kulturno situacijo na Slovenskem. Res pa je tudi, da zahteva amatersko delo čedalje večji nivo, da je zato čedalje bolj naporno in da jemlje zato ustvarjalcem čedalje več časa, ne samo prostega časa. To, kar nudijo profesionalne institucije, radio, film, televizija, gledališka gostovanja itn. žal res ne predstavlja zmeraj in povsod vrhunske kulture, v pretežnem delu pa le opozarja publiko na pojem kvalitete, ji ostri okus in kritično presojo. O vsem tem je bilo že toliko spregovorjenega in napisanega, da je človeku nerodno obnavljati vsa ta mnenja in stališča. Če to počnem, počnem pač samo zato, ker bi rad osvetlil neko dilemo, ki je načelno lahko rešljiva, a življenje postavlja ob njej zmeraj nova vprašanja.

To dilemo je v marsičem z zanimivo argumentacijo prikazal tudi Mitja Stu-

pan v eseju »Duhovno bogatenje človeške osebnosti«. Hkrati ko se strinjam z njegovo historično oceno Zveze Svobod in z vsemi spodbudnimi mislimi, ki jih avtor navaja, je vendarle res, da so vsa vprašanja, ki jih esej z nekakšnimi obeti razrešitve načne, na koncu še prav tako nerazrešena. Pravzaprav je težko združiti zelo heterogene misli tega zapisa, mislim pa, da so poglobljivi problemi, ki jih avtor načena, naslednji: 1. družbeno-politična funkcija Svobod v preteklosti in sedanjosti; 2. oblike, izrazna sredstva, vnanje manifestacije te politike v preteklosti in sedanjosti. Narodno osvobodilna in narodno obrambna pa še razredno predeljena vloga Svobod je v zadnjih časih odpadla, s tem pa seveda odpadajo ali pa v krizi bolehalo oblike in dejavnosti, ki so bile primerne tem obdobjem. Primer za to je amaterizem na vseh področjih, še posebej na gledališkem in glasbenem področju. V novih pogojih pa naj ima, po mnenju avtorja imenovanega eseja, organizacija Svobod predvsem naslednje naloge: vzgajajo in oblikujejo naj kulturno občinstvo, predvsem v klubih se naj uveljavlja estetsko-humanistična vzgoja, vendar ne v obliki predavanj in klasičnih amaterskih form. Današnji človek naj bogati svojo osebnost z mislijo na amaterizem, ki se bo šele začel kot ljubiteljstvo in ki bo delujočemu predvsem v osebnem zadovoljstvu, sčasoma pa bo začel tudi duhovno bogatiti njegovo osebnost.

Takšni so zaključki eseja, ki so žal vse preveč abstraktni. Avtor zaenkrat ne priporoča preveč klasičnih amaterskih oblik, v klubih pa tudi ne masovnih predavanj. Če naj se uveljavi njegov predlog o razvitih klubskih oblikah dela, potem ne smemo pozabiti na kulturno zaledje in osnovo, ki bi take oblike sploh omogočila. To zaledje pa tvori vse, kar je v sorodstvu s kulturo, tudi stare oblike. Ne smemo pozabiti, da je tako imenovani klub neke vrste sin-teza. Ali z drugo besedo povedano: nekdo ne more uveljaviti intenzivnih in razvitih oblik čitanja, če ne pozna črk.

Menim, da smo v bližnji preteklosti nekoliko zgrešili, ko smo postavljali navidezne antagonizme klub-amaterizem, nove-stare oblike. V resnici pa

imamo opraviti z zelo obsežno, kompleksno kulturno situacijo, ki terja drugačnega pristopa in nekatere odkrite ugotovitve.

Da lahko takšno situacijo obvladamo, to je prva ugotovitev, potrebujemo tisto, za kar je nekdo izumil besedico »kadri«, po domače pa so to sposobni, strokovno in družbeno razgledani ljudje. To, kar bom zdaj navajal, ne bo biti praktičizem, temveč realna ocena situacije, kakršno poznam že vrsto let. Če naj zares in ne samo v deklaracijah in na papirju pojmujejo Zvezo Svobod kot organizacijo, ki združuje in realizira najširše kulturne interese in potrebe, ki naj ima tako rekoč pregled nad stanjem in potrebami kulture, potem se moramo zamisliti najprej nad tistim delom naših članov, ki naj bi bili spriči svojega profesionalnega statusa najbolj aktivni, neke vrste duhovni seizmografi in duhovna avantgarda. Upam, da me ne boste napačno razumeli, če citiram — in to prav z nobenim veseljem — besede, ki se jih zadnje čase pogosto sliši in so, žal, v marsikaterem primeru tudi resnične: če kdo nima več kam rotirati, dobi mesto pač še nekte v Svobodah. — Če morda kdo take pripombe pripoveduje z veseljem, jaz jih ne, le opozarjajo na naš akuten problem. Ze na zadnjem kongresu (in še prej) so bili sprejeti mnogi spodbudni koncepti in izrečene vredne ideje. Današnji kongres počne to prav tako. Vse te ideje se seveda ne da samo mehanično zapisovati in jih mehanično izvajati v zelo različnih pogojih, pač pa jih je treba ustvarjati, marsikje morda celo korigirati in uveljaviti drugačne možnosti. To pa ne gre brez ljudi, ki nimajo dovolj osebnostne izrazitosti, iznajdljivosti, poguma in seveda tudi nekoliko širše in konkretne izobrazbe. Tega se pravzaprav sami zavedamo, saj že več let govorimo o perečem problemu kadrov, storili pa smo zato — z drugimi institucijami vred bore malo. Tudi v tem smislu je treba angažirati in vključiti kulturne delavce v našo organizacijo, da se premosti prepad med tako imenovano višjo in nižjo kulturo, pač pa da se ustvari kontinuirano verigo kulturnih dogodkov. Kajti ni popolnoma res, da je tako imenovana komercializacija dokončno pohabila vse Slovence in jim odvzela smisel za kulturo. Razveseljivo zanimanje, ki ga kažejo naši ljudje v zadnjem času, recimo, za poezijo, obiskani literarni večeri, razveseljiv primer, kot sem ga slišal iz Ljubljane, Zeleznikov, in še kaj kaže zanimivo željo za neposrednim, emocionalnim, in ne samo tehničnim sprejemanjem kulturnih dobrin.

(Konec prihodnjic)

MIRKO ZUPANČIČ

(Iz razprave na kongresu)

Stanovanjski problemi

(Nadaljevanje s 1. strani)

gradnje, pomeni v zadnjih letih velik napredek, kar potrjuje izgradnja novih naselij v mnogih naših mestih.

Nujno je, da se čimprej omogočijo gradbenim podjetjem obratna sredstva tako kot ostalim proizvodnim podjetjem. Omogočiti je potrebno hitrejšo specializacijo in integracijo podjetij, ki bi mogli najbolje služiti svojemu namenu in ki uvajata moderna sredstva tehnike in tehnologije pri gradnji. To pa zahteva tudi boljše organizacijo dela, ki bo kos takšni tehniki.

Preusmeritev na masovno stanovanjsko izgradnjo za tržišče in sodoben način proizvodnje bi morala nujno vplivati na pomenitev stanovanjske izgradnje in hitrejšo reševanje stanovanjskih problemov zaposlenih delavcev. Na takšno preusmeritev bi morala odločno vplivati občina preko svojih organov kot nosilec politike stanovanjske izgradnje.

PROBLEMI FINANCIRANJA STANOVANJSKE IZGRADNJE

1. V poslovanju fondov za kreditiranje stanovanjske izgradnje so se kljub nedvomnim rezultatom, zlasti v zadnjih dveh letih, kakor tudi v odnosu na razširjenost obsega stanovanjske izgradnje na osnovi sredstev, ki so dotekala avtomatično, kakor tudi z mobilizacijo dodatnih sredstev, nekateri problemi in nedostaki v politiki financiranja stanovanjske izgradnje močno zaostri. Med fondi za stanovanjsko izgradnjo in investitorjem ter gradbenimi podjetji še vedno prevladujejo odnosi, ki v mnogem ovirajo proizvajalce, da bi težili za naprednejšim načinom proizvodnje. Odnosi fondov in gradbenih podjetij ne stimulirajo za racionalnejšo proizvodnjo in za sodoben način gradnje, temveč se še vedno opredeljujejo pretežno na uslužnostni značaj gradbenih podjetij.

Fondi so v nekem smislu imeli monopolistični položaj z ozirom na sredstva, ki so jim avtomatično pritekala. Kljub niso istočasno prevzemala ekonomske odgovornosti. Bili so primeri, ko so se vmeševali faktorji izven upravnih odborov fondov, primeri nenamenskega trošenja sredstev za stanovanjsko izgradnjo.

2. Pogoje za dobivanje kreditov še posebno od leta 1960, ko je bila participacija dvakratna — od 25 na 50 % od vrednosti stanovanj, so izpolnjevali samo nekateri koristniki, pretežno delovne organizacije, ki so na osnovi svoje akumulativnosti mogle izdvojiti potrebna sredstva za gradnjo stanovanj za svoje delavce. Poleg teh pa še tiste ustanove in politično teritorialne skupnosti, ki so razpolagale s sredstvi za stanovanjsko izgradnjo, bodisi iz proračuna ali drugih virov. So primeri, ko so v nekaterih mestih prav te ustanove vložile in izkoristile skoraj 50 % razpoložljivih sredstev stanovanjskega fonda.

Medtem pa delovne organizacije z nizko akumulacijo in organizacije družbenih služb niso mogle graditi, zaradi zaostrejenosti pogojev kreditiranja, čeprav je stanovanjski problem njihovih delavcev prav tako pereč.

3. Premalo pozornosti smo posvečali mobilizaciji osebnih sredstev v stanovanjsko izgradnjo, čeprav bi si s tem delavci lahko sami reševali svoja stanovanjska vprašanja. Porast osebnih dohodkov in druga osebna sredstva omogočajo delavcem, da ob določeni participaciji bolj izkoriščajo sredstva fondov za kreditiranje stanovanjske izgradnje.

4. Tudi sicer ni ugodnih pogojev za mobilizacijo osebnih sredstev v stanovanjsko izgradnjo. Zmanjšanje na primer obseg sredstev za kreditiranje stanovanjske izgradnje na zadržani osnovi. Čeprav je bilo veliko napak v delu nekaterih združenj, smo vendarle z združenimi uspehi zbrati večje vsote in rešiti več stanovanjskih problemov, še posebno tistim, ki so imeli sredstva, ki pa ne bi mogli rešiti mnogih tehničnih vprašanj okoli lokacije, kreditov in drugo.

V pripravi so znatne spremembe v sistemu financiranja oziroma kreditiranja stanovanjske izgradnje. Rešitve iščemo na ta način, da bi gradbenim podjetjem omogočili potrebna obratna sredstva na podoben način kot drugim gospodarskim organizacijam, za delovne organizacije in osebe v delovnem odno-

su pa omogočiti nakup ali izgradnjo stanovanj s pomočjo dolgoročnih kreditov z ugodno brestno mero, s pospešenim načinom dobivanja kreditov, ko so izpolnjeni določeni pogoji.

Tak način financiranja predpostavlja prenos družbenih sredstev, namenjenih za stanovanjsko izgradnjo iz dosedanjih fondov za kreditiranje stanovanjske izgradnje na bančni mehanizem in s tem ukinitve obstoječih fondov. Takšni principi kreditiranja vodijo k prenehanju administrativnih elementov pri pridobivanju kreditov.

V zvezi s pripravo teh principov se postavlja vrsta vprašanj, kot so: — na kakšen način bi se v tem sistemu zagotovila sredstva, s katerimi bo družba kreditirala nakup in proizvodnjo stanovanj v tejni po napredku stanovanjske izgradnje in pospešenosti stanovanjske izgradnje, kakor tudi virov, iz katerih bi se ta sredstva formirala v bankah, pogoji za dobivanje kreditov, višina in način udeležbe za dobivanje kredita in vloga komune v tem.

Kombinacija osebnih sredstev in kreditov delovnih organizacij naj še naprej ostaneta v sistemu instrument, ki bo omogočil večjo mobilizacijo osebnih sredstev in hitrejšo reševanje stanovanjskega problema. Te odnose si naj urejajo delovne organizacije s svojimi internimi predpisi.

Po dosednji praksi kreditiranja investitorjev in kupcev so kreditna sredstva fondov za stanovanjsko izgradnjo udeležena s 50 %, 50 % od vrednosti stanovanja pa vlagajo zainteresirane organizacije in posamezniki. Kredit se daje za trideset let z 1 % obrestno mero.

Pri odredanju višine udeležbe za pridobivanje kreditov in rokov za odplačilo, bo neobhodno potrebno konkretno preučiti možnosti in virov sredstev posameznih koristnikov kredita. Dejstvo je, da ima veliko število ljudi brez stanovanj mesečne dohodke do 30.000 dinarjev. Po podatkih Zveznega zavoda za statistiko je imelo septembra 1963, leta 64,3 % zaposlenih osebnih dohodkov do 30.000 dinarjev. V posameznih republikah je ta številka znatno večja (v Makedoniji 76,2 %, v Srbiji 72,3 %, v Črni gori 70,5 %, BiH 68,6 %, v Hrvaški 60,3 % in Sloveniji 42,9 odstotka).

Računati moramo s tem, da bodo družine z nižjimi osebnimi dohodki tudi kreditno sposobne (kjer sta zaposlena oba zakonska tovariša ali oče in sin in drugi). Prav tako moramo računati, da bodo posamezniki vlagali tudi druga osebna sredstva (od prodaje, dediščine itd.).

DELOVNE ORGANIZACIJE PRI REŠEVANJU STANOVANJSKEGA PROBLEMA

V tem obdobju so predstavljale delovne organizacije pomemben faktor pri reševanju stanovanjskih vprašanj svojih delavcev. Zraven znanih sredstev, ki so jih izdajale za gradnjo in nakup stanovanj, so razvile tudi druge oblike zbiranja sredstev za stanovanjsko izgradnjo.

Pojavljajo se v dvojni vlogi, kot kupci in kot graditelji stanovanj, ki jih dajejo v zakup svojim delavcem, in kot »kreditna ustanova«, ki nudi kredite delavcem za gradnjo stanovanj, ki so njihova osebna lastnina.

1. V zadnjih dveh letih so delovne organizacije razvile različne oblike združevanja sredstev delovnih organizacij in osebnih sredstev delavcev, iz katerih so gradili stanovanja za privatno last in stanovanja za družbeno last.

Razpisi notranjih posojil so v nekaterih delovnih organizacijah poleg mobilizacije vse večjega obsega osebnih sredstev za stanovanjsko izgradnjo predstavljali določeno solidarnost tistih delavcev, ki so že prej rešili svoje stanovanjsko vprašanje, do delavcev, ki ga rešujejo pozneje.

Organizirano zbiranje sredstev za stanovanjsko izgradnjo s pomočjo delovnih organizacij je bilo mogoče tudi s pomočjo stanovanjskih združenj, ki so dobivale spodbude in potrebno materialno pomoč nekaterih delovnih organizacij, čeprav so največji del sredstev za združeno izgradnjo prispevali fondovi za kreditiranje stanovanjske izgradnje v komuni.

Predplačilo na stanovanjsko pravico kot možnost vlaganja osebnih sredstev za izgradnjo

stanovanj družbene lastnine se je uveljavilo šele v zadnjih dveh letih. Predplačilo na stanovanjsko pravico daje pravico na stanovanje na osnovi delnega vplačila bodoče stanarine, to je tistega dela stanarine, ki se nanaša na amortizacijo. Za ta čas plača koristnik stanovanja samo stroške upravljanja in vzdrževanja zgradbe. Za tak način reševanja stanovanjskih problemov so se zavzemale sindikalne podružnice.

V delovnih organizacijah so iskali poti, da bi sredstva, ki jih izdajajo za potrebe stanovanjske izgradnje, čim boljše izkoristili. V mnogih delovnih organizacijah so prešli na dolgoročno planiranje. Ponekod, sicer še vedno v majhnem obsegu, rešujejo tudi problem izgradnje samskih stanovanj.

Pri reševanju vseh teh vprašanj so se delovne organizacije aktivno in organizirano povezovale z ustreznimi faktorji v komuni. Načrte delovnih organizacij za stanovanjsko izgradnjo vključujejo v programe stanovanjske izgradnje v komuni; že s tem se uspešneje rešujejo mnoga vprašanja. V zadnjem času se posebno iščemo lokacije za izgradnjo cenejših stanovanj, kar pa zahteva tudi dolgoročna politika komun v pripravi in izdelavi planov za te potrebe.

Razne oblike mobilizacije osebnih sredstev delavcev in združevanja sredstev delavcev in delovnih organizacij pa kažejo na nekatere probleme. Za takšen način reševanja stanovanjskega vprašanja so se note govali najčesteje delavci z nižjimi osebnimi dohodki, medtem ko določeno število delavcev, predvsem pa uslužbencev, čeprav imajo večje osebne dohodke, ni gradilo ali kunovalo stanovanj. Eden od razlogov je prav gotovo ta, ker nekateri mislijo, da je mogoče priti do stanovanja, ne da bi zanj karkoli prispevali, drugi pa, ker so pogoji in obveze ugodnejši v stanovanjskih družbenih lastninah.

2. Delitev stanovanj je eno najbolj občutljivejših vprašanj, zato so se z njo ukvarjali vsi faktorji v delovni organizaciji.

V delovnih organizacijah, ki so gradile ali kupovale manjše število stanovanj, so najčesteje delile stanovanja upravniemu ali visokokvalificiranemu kadru. Nasprotno pa so delovne organizacije, ki so gradile več stanovanj, pri politiki delitve stanovanj mislile tako na strokovno tehnični kader kakor na kvalificirane delavce v proizvodnji. Ob tem so pogosto reševali tudi nekatere socialne probleme delavcev z mnogo otrok, dajali prednost udeležencem NOB in delovnim invalidom.

Sindikalne podružnice so si prizadevale za objektivne kriterije pri gradnji in delitvi stanovanj.

Tudi v bodoče bodo delovne organizacije predstavljale enega osnovnih faktorjev pri financiranju stanovanjske izgradnje, pri reševanju stanovanjskih problemov svojih delavcev. S tem v zvezi se nalaga velika naloga pred sindikate, da še dalje razvijajo takšne oblike zbiranja sredstev delovnih organizacij in osebnih sredstev, ki bodo pomagale, da se čim hitreje rešijo stanovanjska vprašanja delavcev brez stanovanj. Pomoč delavcem z notranjimi krediti, razpisi notranjih posojil in drugo naj bo še naprej osnovno vodilo pri reguliranju teh problemov.

Stanovanjski problemi mladine, ki se vse bolj zaostrejuje in ki jim doslej nismo posvečali dovolj pozornosti, predstavljajo prav tako problem, ki ga bodo morale delovne organizacije v bodoče reševati in najti ustrezne načine in virov sredstev.

Posebna pozornost pa velja pri reševanju stanovanjskega problema starejšim delavcem, invalidom.

II. NEKATERA VPRAŠANJA V ZVEZI S POGOJI PRIDOBIVANJA IN IZKORISČANJA STANOVANJ

Stanarina

1. Stanarina predstavlja kompleks vprašanj, ki jim je treba posvetiti posebno pozornost, tako s stališča položaja delovnih ljudi, kakor tudi materialne baze stanovanjskega gospodarstva. Omenili bomo samo nekaj vprašanj: najaktualnejše vprašanje na tem področju je prav gotovo rešitev tako imenovanih »dvojnih« stanarin. Gre za razlike stanarin v starih in novih zgradbah. Razlike so lahko znatne, na primer: za dvosobno sta-

novanje, ki je bilo zgrajeno 1960. leta, znaša stanarina 5500 dinarjev, za stanovanje istega tipa, ki je bilo zgrajeno 1963. leta, pa znaša stanarina 9500 dinarjev mesečno. Prevelike razlike bi bilo nujno čimprej odpraviti.

2. Eno od osnov nadaljnje razvijanja in izpopolnjevanja sistema na stanovanjskem področju predstavlja tudi uvajanje »ekonomskih stanarin«. To ne bo mogoče storiti takoj, temveč postopoma in vzporedno s porastom osebnih dohodkov in produktivnosti dela nasploh.

Pogoj za hitrejši proces uvajanja ekonomskih stanarin predstavlja izgradnja širšega asortimana stanovanj, med njimi tudi takšnih, ki bi ustrezali materialnim pogojem delavcev. V nekaterih mestih je na primer okoli 61 % stanovanj prve in druge kategorije, a le 8,5 % četrte kategorije.

UPRAVLJANJE IN VZDRŽEVANJE STANOVANJSKEGA FONDA

S stanovanjsko reformo se širi tudi materialna baza hišnih svetov pri vzdrževanju in upravljanju stanovanjskih zgradb.

Pomlad v Savskem naselju v Ljubljani

Foto: M. SPAROVEC

Povečane stanarine so omogočile normalnejše vzdrževanje stanovanjskega fonda, zato so v tem obdobju lahko vlagala znatnejša sredstva za popravilo zgradb, ki so bile zelo poškodovane, saj so bila za to na razpolago pred tem preskromna sredstva.

Za potrebe vzdrževanja stanovanjskega fonda se je razširila mreža uslužnostnih servisov.

Še vedno je problem vzdrževanja obstoječega stanovanjskega fonda zelo akuten. S tem v zvezi se predvideva formiranje poslovnih organizacij za združevanje stanovanjskega fonda na nivoju komun. Te organizacije bi se ukvarjale z upravljanjem stanovanjskih fondov v celoti, stanovanjske zgradbe pa bi postale osnovna sredstva poslovne organizacije. Poleg osnovne naloge, vzdrževanja in upravljanja stanovanj v družbeni lastnini, bi bile te organizacije tudi nosilci nove stanovanjske izgradnje. V zvezi s tem bi se sredstva amortizacije zgradb prenašala na to organizacijo.

Pri takšnih koncepcijah bi organizacije dobile tudi upravne funkcije. Organi komun in te organizacije bodo morale najti skupen jezik, urediti medsebojne odnose in oddvojiti pristojnosti, ki sodijo v organe občine, od onih, ki sodijo v poslovno organizacijo.

Polovica izven stroke

V delovnih organizacijah gradbeništva že dlje časa iščejo odgovor na vprašanje, kje vse so zaposleni gradbeni inženirji, arhitekti, inženirji geodetske stroke in srednji tehnični kader, če pa jih je v gradbeništvu namreč tako malo; oziroma precej manj, kot pa jih je izšolanih. In dalje: zakaj ta kader zapuša svoj poklic in se usmerja drugam.

K tem splošnim vprašanjem dodajmo še nekaj konkretnih podatkov. Po ugotovitvah iz zadnjega popisa prebivalstva je bilo v Sloveniji 1128 izšolanih inženirjev gradbene stroke (arhitekti, geodeti in gradbeni inženirji) ter 1678 gradbenih, arhitektonskih in geodetskih tehnikov. Natančno polovica inženirjev je še zaposlena v svoji stroki, na delovnem mestu inženirja. Precej boljše je s srednjim kadrom, saj jih je iz stroke odšlo le 20 %. Toda nadaljnje raziskovanje, koliko inženirjev in tehnikov, ki so še ostali v svoji stroki in so tudi zaposleni v gradbeništvu, spet pokaže vznemirljive podatke.

V vsem slovenskem gradbeništvu z 48.000 zaposlenimi in 80 milijardami realizacije dela le 364 inženirjev (126 v projekciji, 188 v operativi in 14 v vseh ostalih dejavnostih, med

O tem sploh ni možna niti potrebna kakršna koli razprava. Toda gre za to, ali so ti strokovnjaki ustrezno zaposleni, in še za nekaj več: četudi bi (domnevno) bili, ali ni vseeno malo čudno in nerazumljivo, da kar polovica izšolanih inženirjev fluktuira izven svoje stroke?

Oboje pa vzbuja pomisleke in nova vprašanja. Malce čudno se sliši, toda res je, da v imenu gradbenega podjetja vodita delo na gradbišču na primer dva tehnika, ki pa ju nadzoruje tudi po deset inšpektorjev, ko izobrazbi tehnikov ali inženirjev. Takih primerov ni malo. Morda bi se tudi strinjali lahko s tako ostrim nadzorom, če bi bilo manj sprememb med gradnjami, če ne bi bilo menda neizogibnih podražitev in tako naprej. Tako pa bi se lahko vprašali, kakšna je družbena in tudi osebna odgovornost teh nadzornih organov, teh strokovnjakov, ki za svoje delo po pravilu prejemajo višje in zagotovljene osebne dohodke, v primerjavi s tistimi poklicnimi kolegi, ki so ostali v gradbeništvu.

Bržčas je očitno, da »bega« oziroma »osipanje« gradbenih inženirjev in tehnikov v druge stroke temelji predvsem na slabem oziroma premajhni stimulaciji, ki jo ti kadri dobivajo za delo v svoji stroki. Inženir, ki ni zaposlen na vodilnem delovnem mestu, v najboljšem primeru za redno 8-urno delo zasluži do 80.000 dinarjev; zvečine pa manj. Ob tem ga spremljajo »nevšečnosti«, ki jih poklicni kolegi, zaposleni izven stroke, ne poznajo ali vsaj manj občutijo: delo z ljudmi, zaslužek po uspehu dela, delo na prostem ob slehernih vremenskih pogojih itd. Skratka: gre za ugodnejše delovne in življenjske pogoje, k čemur osebno vsak posameznik bolj ali manj teži, kar je tudi razumljivo.

V delovnih organizacijah gradbeništva ob tem pripominjajo, da k temu nimajo pripomb: da bi radi bolje stimulirali strokovnjake, če bi jih le mogli. Navsezadnje gre za tiste kadre, ki so (vsaj povojni diplomanti) zvečine študirali s pomočjo podjetij in ki so zdaj svojim delovnim organizacijam neobhodno potrebni.

Tako pravijo in tudi povedo, da ne vidijo rešitve. Napredek gradbeništva je izražen s formulo: mehanizacija plus strokovnjaki. Gradbeništvu obojega primanjkuje in še od vsepovsod jim izvajajo kadre.

Pa vendar je rešitev: izven gradbeništva v tem, da tudi v družbenih službah, organih državne uprave itd. nagleeje uveljavljajo delitev po delu, s čimer bi se položaj strokovnjakov v teh dejavnostih precej izenačil s položajem njihovih kolegov v gradbeništvu. Znotraj gradbeništva pa je rešitev v večji organiziranosti in boljši urejenosti, o čemer govorijo že vsa povojna leta. Vprašanja v zvezi z notranjo organizacijo verjetno niso nerešljiva, saj gre za nerazumljive zadeve: inženirje na gradbiščih zadolžujejo — poleg strokovnega dela — s personalno evidenco, pisanjem vseh mogočih poročil, izračunavanjem akordov itd. Tega ni kriv nihče drugi kot neorganiziranost v gradbeništvu. Še samo zato marsikdo odide, ker se neke drugje za enak, verjetno pa višji dohodek večinoma težje stranski opravil lahko izogne. Zgolj ustreznjša zaposlitev strokovnih kadrov pa bi gotovo vplivala na to, da bi podjetja dosegala boljše uspehe in s tem imela večje možnosti za stimuliranje strokovnih in ostalih kadrov.

To zadnje pa je že stara pesem. Čas bi bil, da jo kaj kmalu slišimo v novi izvedbi...

-mG

DELAJSKA ENOTNOST

Glasilo Republiškega sveta ZS za Slovenijo Izdaja CŽP Ljudska pravica v Ljubljani. List je ustanovljen 20. novembra 1943. Urejuje uredniški odbor Glavni in odgovorni urednik

VINKO TRINKAUS

Nastav uredništva in uprave Ljubljana, Kopitarjeva ul. 3. poštni predal 313-VI, telefon uredništva 33-723 in 36-672, uprave 33-722 in 37-501. Račun pri Narodni banki v Ljubljani št. NB 600-111/365 — Posamezna številka stane 20 din. — Narodna banka, četrtletna 250. polletna 500 in letna 1000 din. — Rokopisov ne vračamo — Poštna plačila v gotovini — Tisk in klasični CŽP — Ljudska pravica v Ljubljani

»Leta 1970 bomo električno energijo hranili v skladiščih.« — Če malo pomislite, niti ni tako zelo daleč do časa, ko nam bo znanost postregla s tem izrednim izumom. Dotlej boste poravnali obroke dveh potrošniških kreditov... Ali pa: hišni svet vam bo priznal in povrnil stroške za pleskarja, ki vam je prebelil stanovanje... Ali: komaj se vam bo nekajkrat ohladila glava, v katero vam šine kri ob vsaki podražitvi vozniških listkov v mestnem prometu, že bo napočilo zaželeno leto 1970. To je tisto leto, kakor je napovedal neki fizik, ko bo človek pristal na Luni, zlezal iz vesoljske ladje in se sprehodil po površini zemeljskega satelita, oziroma tisto leto, ko bo znanost odkrila in razvozlala govorico delfinov.

Mojo domišljijo najbolj burka in žgečka napoved, da bomo začeli tisto leto uskladiščevati električno energijo. Vidite, nekako tako, kakor zdaj hranijo v skladiščih čebre in kadi z zeljem, bodo takrat imeli na zalogi dragoceno elektriko. Predsednik občinske skupščine se bo lahko pohvalil novinarjem:

Imenitno leto

»Za letos smo uskladiščili petdeset vagonov kislih kumar, dvajset vagonov limon in tri milijone kilovatnih ur električne energije.«

Takole pred začetkom novega leta bomo brali naslednje obvestilo:

»Opozorjamo trgovinska podjetja, da bomo imeli v dneh od 25. do 31. decembra inventuro električne energije in da naše skladišče v tem času ne bo odprto za stranke.«

(Odkrito rečeno, brez strahu priznam, da ne vem, kako gre ta reč, ta inventura električnega toka. Navsezadnje ni prav nič važno, ali bodo hranili elektriko v čebričih ali v gajbicah, kajti to blago je nevidno. Zato prav rad verjamem, da bo to delo precej zlahka in zapleteno, čeprav imamo že nekaj domačih pojmov in predstav o tujih izkušnjah pri inventuri nevidnega blaga.)

Leta 1970 se bodo podjetja za razdeljevanje spoprijela v hudem konkurenčnem boju za trg. Oglas v tej zvezi:

»Kislo zelje v poljubno debeli plasti pod sočno pečenko dušite, hladetino kuhajte z našo elektriko, ki slovi zaradi izvrstne kakovosti. Dobavljamo jo naravnost iz skladišča.«

Občan, državljani pa bo pisal uredništvu:

»Dne 7. t. m. sem kupil gajbico elektrike, tisto s 120 kilovati. Ko sem jo prinesel domov, je rekla žena: 'Nekam sumljiva se mi zdi ta reč.' No, ker se je zdelo sumljiva tudi meni, tovariš urednik, sem električni tok v gajbici izmeril — vestno prvič, drugič še natančneje. Nisem se zmotil, manjkalo je šest kilovatov. Dovolite mi javno vprašanje: 'Kdo si prilašča to elektriko, kdo se okorišča na račun potrošnika?'

Najbolj se bo zapletlo, ko boste po prihodu z dela brali z ženinoga obraza, da s kosilom ne bo nič.

Vi: »Kaj se je zgodilo?«

Žena: »Elektrika je spletna. Pokvarjena je.«

»Nemogoče!« boste rekli. »Elektrika, pa plesniva! Saj ni ajvar!«

»Ce ne verjameš, kar poskusi!« bo rekla žena.

In boste poskusili: dotaknili se boste, potem boste s celo dlanjo prijeli žico brez izolacijske prevleke. Nič. Pravzaprav skoraj natanko tako, kakor če bi se oprijeli vrvice za perilo. Pri priči boste telefonirali v skladišče.

»Kakšen pa je ta tok, ki ste mi ga prodali?«

Skladišče: »Oprostite, tovariš, plesnoba nam je uničila velike zaloge, plesniva je vsa elektrika, uskladiščena v do-ločenem obdobju.«

Vi: »Kaj takega! Ali pušča streha na vaših shrambah?«

Skladišče: »Ne, tovariš, hladilniki ne delajo.«

Molče boste strmeli v slušalko, vaše oči in obrvi nad njimi, vaše lice in usta in brada, vse se bo namrgodilo v nemo zbirko vprašajev in klicajev.

Skladišče: »Nimamo elektrike, zmanjkalo je toka!«

Torej, glejte no, kaj vse se obeta! Prav zares sem že zdaj nestrpen v pričakovanju imenitnega leta 1970.

NOVAK

Za razvedrilo in kratek čas

Maček, zaposlen v podjetju »Slaščica«, na delovnem mestu visokokvalificiranega lovca na miši, se je ondan v sejni sobi podjetja — podelal.

Nekaj ur po tem inkriminiranem dogodku se je v sejni sobi sestal delovni kolektiv in žaval mačkov higienski in disciplinski prekršek; ker je bilo očito, da kaj takega ni moč tolerirati, so člani delovnega kolektiva začeli o njem razpravljati.

Mojster Jaka je v svojstvu predsednika predlagal, da bi poklicali mačka na sestanek in mu potisnili gobec v nesnago, ter mu tako nazorno dopovedali, da tega ne sme več početi.

Tovarišica Mimica pa je v svojstvu kadrovskega referenta ugovarjala temu predlogu, češ sleherna vzgoja mora biti sodobna, drugače sploh ni vzgoja.

»Najprej moramo razmisliti, kako bi postopek, ki ga predlaga tovariš predsednik, psihološko vplival na mačka, na njegovo počutje na delovnem mestu, na njegov odnos do kolektiva. Sploh pa, ali

kdo med nami ve, kako je treba postopati z mačkom po takšnem delikt? ali kdo vsaj sluti, kako se le-ta počuti na svojem delovnem mestu in v kolikšni meri je že formiran njegov odnos do kolektiva. Zato predlagam, da najprej pro-

Najboljša rešitev

učimo ta vprašanja, potem pa sklepamo.«

Tovariš Marjan se v svojstvu predstavnika vozačev, navzočih na sestanku, ni strinjal s predlogom tovarišice Mimice.

»Ne rečem, da takšna razprava ne bi bila pomembna, toda trajala bi ure in ure, mi pa nimamo časa, zato predlagam, da objekt mačkovega delikta začasno pokrijemo s kakšno rečjo, denimo

s papirjem, in se pogovorimo o tistem, o čemer smo se nameravali pogovoriti. O mačku pa bi razpravljali, kadar bomo imeli več časa.«

S tem predlogom pa se spet ni strinjala tovarišica Francka, ki si je ves ta čas s svilenim robčkom zatiskala nos, in je rekla, da se ob takšnih vonjavah ne bo o ničemer pogovarjala.

Bilo je izrečenih še nekaj predlogov, toda nobeden ni dobil niti navadne, kaj šele absolutne večine.

Ze je kazalo, da problema sploh ne bodo mogli rešiti, tedaj pa je tovarišica Jera, ki je v svoji dolgoletni karieri delala že v številnih organih v podjetju in je imela veliko tovrstnih izkušenj, pobrskala po svoji ročni torbici, vzela iz nje stekleničko s parfumom in zadelo na tleh nadišavila.

V hipu je vso sejno sobo zajel prijeten vonj po spominčicah.

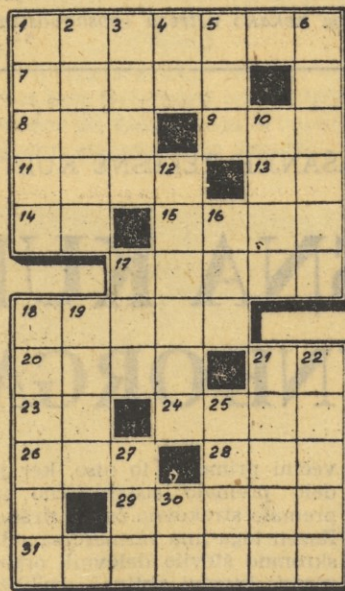
Delovni kolektiv se je oddahnil.

In predsednik je prešel na prvo točko dnevnega reda.

Križanka

Vodoravno: 1. pojav, nena-vadna prikazen, 7. letopis, 8. kratka prijateljske države v Afriki, 9. živčni pretres, 11. uradni spis, listina (množ.), 13. začetnici imena in priimka prvega slov. pisatelja (1508—1586), 14. predlog, 15. utežna enota, 17. orač, 18. skupina, 20. mesto v Sremu, ob železniški progi Zagreb—Beograd, 21. kratka za »slovenski pravopis«, 23. del telesa, 24. kratka velikega ljubljanskega trgovskega podjetja, 26. časovna enota, 28. skupine čebel ali mušic, 29. poljajedav-ska rastlina, 31. merjasec.

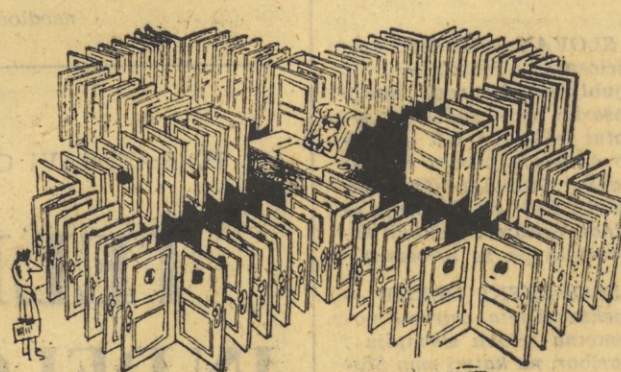
Navpično: 1. ptica s pisanim perjem in družine kokoši, 2. prav taka, 3. del noge, 4. vrsta angl. svetlega piva, 5. glodalec, 6. mitološka pijača, 10. mem-brana, 12. prebivalec grškega otoka, 16. mesto na Japonskem, 17. alkoholna pijača, 18. slov. naziv za mesec december, 19. priimek glavne osebe v Cankarjevi drami, 21. priimek pod-predsednika Izvršnega sveta Ljudske skupščine SRS, 22. majhen močič, tudi delovna obleka, 25. grški bog vojne, 27. neumen, blazen, 30. osebni za-imek.

REŠITEV

PREJŠNJE KRIŽANKE

VODORAVNO: 1. kontura, 8. opornik, 9. park, c, 10. tla, 11. ali, 13. ali, 14. Arij, 15. kri-za, 16. Malaja, 18. ovira, p, 20. oboa, 21. ta, 22. ne, 23. kas, 24. iluzija, 27. ejektor.

DRUŽABNA IGRA: ČLOVEK, NE JEZI SE!

— Pojdi z menoj na trg!
— Poslušaj, ženka, ali ne bi bilo vseeno bolje če si greva ogledovat izložbe?!

PRODAJNI SERVIS

Modna hiša

LJUBLJANA · MARIBOR

Za dom, službo, dopust, izlet —
vedno Prodajni servis »Modna hiša«

LJUBLJANA — MARIBOR

Spored RTV Ljubljana za teden od 9. do 15. aprila 1964

CETRTEK

9. april

8.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.20 Tečaj ruskega jezika — 8.05 S koncertnih in opernih odrov — 8.55 Radijska šola za višjo stopnjo — 9.25 Na obisku pri pevcih in ansamblih zabavne glasbe — 9.55 Pionirski tednik — 10.15 Zaključni prizor Wagnerjeve glasbene drame »Son-nrak bogov« — 10.35 Novost na knjižni polici — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Za prijetno razvedrilo — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30—14.35 Glasbeni sejem — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Literarni sprehod — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Igra ansambel Roy Smeek — 17.15 Turistična oddaja — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Impresije iz Londona in Rima — 18.45 Ta teden v skupščinskih odborih — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Cetrtkov večer domačih pesmi in napevov — 20.45 Lajka glasba — 21.00 Večer umetniške besede — 21.40 Blaž Arnič: Ples čarovnic — simfonična pesnitev — 22.10 Skupni program JRT — studio Beograd — 23.05 Zadnjih 35 minut — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

PETEK

10. april

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 5.15—5.20 Poročila in vremenska napoved — 6.20—6.35 Tečaj hrvaško srbskega jezika — 8.05 Lahka in operetna glasba — 8.30 Domače melodije — 8.35 Pionirski tednik — 9.25 Pomladne slike... — 10.15 Zaključni prizor Wagnerjeve glasbene drame »Son-nrak bogov« — 10.35 Novost na knjižni polici — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Domače pesmi in napevi — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Opravki za virtuozne — 14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo — 14.35 Českoslovaške, poljske in sovjetske popevke — 15.15 Napotki za turiste — 15.20 Zabavna glasba — 15.45 Jezikovni pogovori — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Iz življenja in dela Antonina Dvořaka — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Pesmi borbe in dela jugoslovanskih narodov — 18.30 Priporočila nam... — 18.45 Iz naših kolektivov — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Poljska zabavna glasba — 20.15 Tedenski zunanje-politični pregled — 20.30 Iz slovenske violinske glasbe — 21.15 Oddaja o morju in pomorskih — 22.10 Plesni zvoki — 23.05 Cetrt ure z orkestrom Andre Kostelanetz

SOBOTA

11. april

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.10—6.15 Napotki za turiste — 6.20—6.35 Nadaljevalni tečaj angleščine — 6.45—6.50 Pregled športnih prireditev za nedeljo — 8.05 Vedre melodije za konec tedna — 8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo — 9.25 »Saljivke« — 9.45 Zabavna glasba — 10.15 Domače viže v instrumentalni izvedbi — 10.35 Poje zbor Donskih Kozakov — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Sobotni zabavni mozaik — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30—14.35 Glasbeni sejem — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Med našimi amaterji: pevska zbor iz Radomeli in Domžal — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v kino — 17.35 Pesmi in ples jugoslovanskih narodov — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Recitali znamenitih pevcev: basist Cesare Siepi — 18.45 Novo v znanosti — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 »Iščemo nove talente« — 21.00 Sobotni ples — 22.10 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Plesna glasba — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

NEDELJA

12. april

6.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.30—6.35 Napotki za turiste — 7.40 Pogovor s poslušalci — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.38 Naši solisti pojo otroške in mladinske pesmi — 9.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 10.00 Se pomnite, tovariši... — 10.30 Mladinska matineja — 11.30 Nedeljska reportaža — 11.50 Godala v ritmu — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Sobotni zabavni mozaik — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Za našo vas — 13.50 Koncert pri vas doma — 14.10 Po galeriji glasbenih portretov — 15.05 Radi bi vas zabavali — 16.00 Humoreska tega tedna — 16.20 Domače melodije za nedeljsko popoldne — 16.45 Straussovi valčki — 17.05 Hammond orgle — 17.15 Radijska igra — 17.53 Glasba iz znamenitih oper — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Izberite svojo popevko — 21.00 Ob 100-letnici rojstva Eugena d'Alberta — 22.10 Plesna glasba — 23.05 Posnetki s »Slav-nostnega koncerta« za skladatelj Hansa Eislerja 6. julija 1962 v Leipzigu — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

PONEDELJEK

13. april

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Slovenske narodne in priredbe Riharda Orla — 8.25 Zabavni zvoki — 8.55 Za mlade radovedneže — 9.25 Pojeta mezzosopranistka Marjana Radev in basist Miroslav Čangalović — 10.15 Poljudna domača koncertna glasba — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Popevke in melodije — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Do 14.35 Glasbeni sejem — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.45 S knjižnega trga — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Glasbena križanka št. 14 — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Zvočni mozaik — 18.45 Svet tehnike — 19.00 Obvestila — Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Skupni program JRT — studio Beograd — 22.10 Nočni akordi — 23.05 Literarni nokturno — 23.15 S popevkami po svetu — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

TOREK

14. april

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.20—6.35 Začetni tečaj angleščine — 8.05 Vedre in poskočne — 8.35 Nekaj domačih — 8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo — 9.25 Zabavne melodije — 9.45 Pesmi Danila Bučarja — 10.15 So-vjetske in bolgarske popevke — 10.40 Medigra in odlomek iz 4. dejanja opere »Stirje grobi-jani« — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Domače pesmi in napevi — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Baletni intermezzo — 14.05 Radijska šola za višjo stopnjo — 14.35 Pesmi in priredbe Zorka Prelovca — 15.15 Zabavna glasba — 15.30 V torku na svidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Koncert po željah poslušalcev — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Bol-garski pevci zabavne glasbe — 18.25 Plesni orkester RTV Ljubljana in njegovi solisti — 18.45 Na mednarodnih križpot-jih — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Tri skladbe makedonskega komponista Todorja Skalovskega — 20.20 Radijska igra — 21.38 So-vjetski violonist Edvard Grad v našem studiu — 22.10 Glas-bena medigra — 22.15 Skupni program JRT — studio Ljubljana — 23.05 Zabavni vrtljak — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

SREDA

15. april

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.20—6.35 Tečaj makedonskega jezika — 8.05 Jutrarnji divertimento — 8.55 Pisani svet pravljic in zgodb — 9.25 Z jugoslovanske produkcije vokalne in instrumentalne zabavne glasbe — 10.15 Ciliska narodna glasba — 10.45 Človek in zdravje — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Na obisku pri pevcih in ansamblih zabavne glasbe — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Romanske in slovanske skladbe — 14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo — 14.35 Slovenski pevci zabavne glasbe — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Zborovske skladbe nemških romantikov poje Komorni zbor RTV Ljubljana — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Trije mojstri s sodobnega koncertnega odra — 17.35 Iz fonoteke Radia Koper — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Moistri orkestrske igre — 18.45 Ljudski parlament — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Med deli Lucijana Marije Skerjanca — 20.25 Trije veliki uspehi Giacomu Puccinija — 22.10 Igramo za ples — 23.05 Literarni nokturno — 23.15 Od popevke do popevke — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje